

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԵ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 21, 1902

ԹԻԻ 25

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՎԱՆ
Երազել Եւ Գործել	217
Հակաքրիստոնէի կարծիք	217
Ամերիկայի Բնիկները	218
Քոնկոյի Գաճաճները	219
Ընդհանրացած Սխալներ Մէտեօրայաբանու- թեան վրայ	219
Զուռի, վաղեմի Գաղաք Փուէպլներուն Մէջ	219
Անքնութիւն	220
Այլեւայլք	220
Ուրիշ Խոստիւ Զրատել	220
Նամակ կարիէ	221
Վանայ Աւետ. Եկեղեցին	222
Պիթիկի Ամերիկեան Դպրոցներ	222
Հանգէս Գաղաքական	223
Դրամական	224

ԱՌՅԱՌԻ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը նրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գա-
ւառներու համար կանխիկ 30 դան. արծաթ,
օտար երկիրներու համար 4 1/2 տոլար, կամ
6 շիլինգ, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մէկ քերթի
գինն է 30 փարս: Ամաքերթին տարեկան
գինն է 6 դան. ամէն տեղոյ համար, թղթա-
տարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ
պարտին ուղղուիլ առ. Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ,
իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝
առ. Տր. Հ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Պէտքիկայի Միտինարաց Ընկերութեան կողմէն:

Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՐԱԳԻՐ

ԵՐԱԶԵԼ ԵՒ ԳՈՐԾԵԼ

Առաքինութեան վրայ միտքով հայեացք
մը նետելով բարի չըլլար մարդ: Կրնայ
մէկը բարոյախօսական դասագիրքի մը
մէջ բացատրուած ամէն սկզբունքի հա-
ւանութիւն տալ և տակաւին առաքինի
չըլլալ: Կրնայ իրական կեանքի կամ
չփման սրտաշարժ պատմութենէ մը ազ-
դուիլ, յուզուիլ և ատով հաւատալ թէ
ինք պատուական անձ մ'է: Բայց եթէ
իր յուզումը կամ զգացումը լաւագոյն
կեանքի կամ ընթացքի չառաջնորդէ զայն,
իր արցունքները մանուկի արցունքներուն
չափ ապարդիւն են:

Կրնայ զմայիլ Յիսուսի կեանքին վրայ,
ազդուիլ անոր վեհութենէն, պարզու-
թենէն և սրտաշարժութենէն, զգալ
Քրիստոսի մեծութիւնը և անոր մահուան
վեհմութիւնը և խորին նշանակութիւնը,
բոլորովին համոզուիլ թէ Քրիստոս իրա-

ւունքներ ունի հոգիներու վրայ: Բայց
եթէ այս համոզումներուն դործեր չյա-
ջորդեն, անոնց գոյութիւնը կարևորու-
թիւն մը չունի:

Բաղմաթիւ են անոնք որ այս վիճակն
ունին: Գլխովին ընկղմած չեն մոլութեան
մէջ: Ունակութիւն դարձած զարշի
անբարոյութիւններու ճիրաններէն ա-
զատուելու հարկին մէջ չեն գտնուիր:
Պատուով կ'ապրին: Քրիստոնէական
տուններու մէջ ծնան: Աստուածաշնչի
վարդապետութիւններուն տեղեակ են:
Բայց իրենց, ինչպէս և իրենցմէ նուազ
նպատաւորուած և աւելի յանդուգն
անձերու, համար անհրաժեշտ հարկ կայ
որոշակի զՔրիստոս ընտրելու ամենայն
լրջութեամբ և բանաւորութեամբ և հրա-
պարակաւ Քրիստոնէական կեանք ուխ-
տելու խղճի ու ընկերակիցներու առջև:

Մարդս իր ընտանիքին նաւուղիդն է,
բայց միայն երբ իր ձեռքն առնէ զեկը
և անձամբ վարէ տան ընթացքը: Եթէ
կատարելի հոգևոր ունէ գործ կայ, որչափ
չուտով ձեռք առնուի և հաստատամու-
թեամբ ի գլուխ հանուի, այնչափ աւելի
աղէկ կ'ըլլայ: Այն ժամանակ կը զգաց-
ուի գոհունակութիւն և ուրախութիւն:
Բայց ո՞րքան տխուր բան է յետաձգել,
յետաձգել, տկար յոյս մը տածել թէ
յետաձգումը կերպով մը պիտի թե-
թեցնէ գործը, և հաւատարիմ մարդու
դեր չկատարել: Ապաշխարեցէք դեռ
չմեռած: Բայց որովհետեւ կարելի է որ
վաղը մեռնիք, այսօր ապաշխարեցէք:

Կամքը մշակեցէք Քրիստոսով: Ան պիտի
զօրանայ ամէն մէկ որոշումով: Ապա-
ղային մի ապաւինիք, ո՞րչափ ալ հա-
ճելի ըլլայ: Առժամեայ կարգադրու-
թիւններ, ծոյլ պատճառանքներ, խու-
սափողական ընթացքներ, յետաձգում-
ներ, անխորհուրդ խոստումներ պէտք
չեն: Ապիկարի դիրքէն հրաժարեցէք:
Գիտէք թէ պարտական էք քաջաբար
զՔրիստոս դաւանիլ և անոր հետեիլ
հաւատարմապէս: Այո, առաջադրած էք
դաւանիլ օր մը: Եթէ օր մը, ինչո՞ւ
ոչ հիմա:

ՀԱԿԱՔՐԻՍՏՈՆԵՒ ԿԱՐԾԻՔ

Օտար առաքելութիւններու թշնամի-
ներ, որոնք երբեք չեն յոգնիր հեռա-
ւոր երկիրներու մէջ աշխատող Քրիս-
տոնեայ միսիոնարներու անպատուաբեր
և անոնց օգնող բարեկամներուն ան-
հաճոյ բաներ խօսելէ, կարդալու են հե-
տեալ գովեստը անոնց ծառայութեան
օգտակարութեան և արդիւնաւորու-
թեան: Հակաքրիստոնէական թերթ մը,
Արեւ Փայլէս, սապէս կը խօսի Հնդկաս-
տանի միսիոնարութիւններուն վրայ:

“Այս երկրին միսիոնարական գործը
զուրկ չէ իր աղնիւ հանգամանքներէն:
Սեբոյ՛ ըստմութիւն մը կայ շատ ազ-
նիւ ու մարդասէր այրերու և կիներու,
որոնք մեր ժողովրդին իմացական պէտ-
քերը կը հոգան: Միսիոնարական դըպ-
րոցները և գոլէճները բովանդակ երկ-
րին մէջ ամէնէն լաւ կառավարուող և
ամէնէն արդիւնաւոր եղող կրթական
հաստատութիւններն են: Եւ այդ վար-
ժարաններուն մէջ Քրիստոսի դատին
համար գործողներուն անձնուրաց և
պարտաճանաչ ոգին արժանի է ուրիշ
կրօնուսույցներու օրինակ ըլլալու:

“Բժիշկ միսիոնարներու ձեռամբ գոր-
ծուած անհաշուելի բարիքները այն-
չափ ակներև են որ մեր կողմէ յիշա-
տակուելու պէտք չունին: Մենք գոր-
ծունէութեան այդ ճիւղին մէջ գլու-
նուող միսիոնարուհիներէն մէկ քանին
տեսած և ճանչցած ենք: Անոնց անկեղծ
և անսուտ փափաքն է մեղմացնել մարդ-
կային ազգին տառապանքները: Չեն
վարանիր մօտենալ թշուառութեան ցե-
խին մէջ ընկղմած աղքատներուն և կա-
րօտներուն և օգնութեան ձեռք կար-
կառել իրենց այդ թշուառ կացութե-
նէն ելլել բազմացողներուն: Ոչ ալ կը
վախճան մտնել այն որջերը, ուր աղ-
քատութիւն և հիւանդութիւն կը տի-
րեն անխափան և ուր միշտ վտանգ կայ
ժանտ ախտերու զոհ իյնալու:

“Զուարթ, սիրալիր յօժարութիւնը և
անդեղ և համակամութիւնը որով այդ
տիկիները իրենց կեանքը կը վտանգեն
տկար և ինկած հոգիներու աղատման
համար՝ շատ հիանալի բան է արդարեւ:”

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲՆԻԿՆԵՐԸ

[Խմբագրական]

2.

Ապրելու այն դրութիւնը զոր պիտի նկարագրենք՝ սկսած է անհետանալ։ Յեղերէն ոմանք քաղաքակիրթ ազգերու սովորութիւնները որոգեցրած են, եւ այս ընթացքն անտարակոյս պիտի արագանայ որչափ ցամաքը հետզհետէ լեցուի սպիտակամորթ գաղթականներով եւ Հնդկներու մեկուսացեալ կեանքն ալ հետզհետէ աւելի դժուարանայ։ Եւ սակայն նկարագրութիւնը որու պիտի ձեռնարկենք՝ ամբողջովին անցած սովորութեան մը չվերաբերիր։ Տակաւին ցեղեր կան, որոնք ճիշտ այն դրութեամբ կ'ապրին որով կ'ապրէին իրենց վայրի նախնայրերը, երբ սպիտակամորթ առաջին գաղթականները հասան Միացեալ Նահանգները։

Հնդկները պղնձագոյն կը կոչենք։ Ասով չենք ուզեր ըսել նոր սանի նման փայլող պղնձի գոյն, այլ մանաւանդ հին 40-նոցի նման գործածուած պղինձ դրամի գոյն։ Անոնք թխադոյն են կամ կիւնամոնի գոյնով, ոմանք քիչ մը աւելի բաց քան ուրիշները։ Անոնց մազերը ուղիղ եւ սեւ են, մօրուքն ալ ցանցաւ։ Իրենց սովորութիւնն է բուսնող քանի մը մազն ալ փետել հանել։ Երբեք չտեսնուք մենք մօրուսաւոր Հնդկի։ Քանի մը ցեղերու մարդիկ, ինչպէս Սուերը, բարձրահասակ են եւ գեղեցիկ կազմ ունին։ Իրենց միջին բարձրութիւնն է 6 ոտք։ Ուրիշ ցեղերու մարդիկ, ինչպէս Փորոզ Հնդկները, կարճահասակ են եւ միտքով աւելի ստորին։ Խաղաղական Ովկիանոսի եզերքը ցեղեր կան, որոնք փոկ եւ ծովային ուրիշ կենդանիներ որսալով կ'ապրին։ Այս մարդիկը իրենց ապրելու դրութեան շնորհիւ ունին լաւ զարգացած մարմին եւ բազուկ, բայց իրենց սրունքները կարճ եւ նուրբ են։

Վայրի Հնդկներուն մեծագոյն մասին բնակարանն է մօրթերէ շինուած վրան։ Քանի մը ցեղեր կը առնուին իրենց վերի ծայրերը զիրար կտրող, այնպէս որ գագաթը ծակ մը կը թողուի իբրեւ ծխան ծառայող։ Գագաթին մօտ փոքրիկ մօրթ մը կը քաշուի ցեղերուն վրայ, անկէ վար աւելի մեծ մը, եւ ամէնէն վարը ամէնէն մեծը կամ իրարու կարուած քանի մը մօրթ։ Վերի մօրթերուն իւրաքանչիւրը քիչ մը կը ծածկէ իր յաջորդը, այնպէս որ անձրեւը դուրս կը թափի եւ ներս չանցնիր։ Ամէնէն վարի մօրթին ծայրը ետ կը քաշուի ցեղերը, եւ այս կ'ըլլայ դուռ։ Վրաններէն ոմանք նոր եւ ձերմակ են, ոմանք ալ հին եւ կարկուտած։ Ոմանք բաց գոյներով ներկուած են եւ կենդանիներու, հրացաններու, եւն. նմանութիւններ կը կրեն նշանագրերով պատմելու համար իրենց բնակիչներուն գործերը։ Էրիկ մարդիկ հազուադէպ միայն կարճ լաթ մը թերեւս կը կապեն իրենց մէջքին, բայց իրենց մեծ մասը կ'ունենան նաեւ եղջերուի կամ կովի մօրթէ սոնապան եւ մօրթէ ծածկոյթ մը։ Կիները կը հագնին անթեւ շրջագոյններ, որոնք մինչեւ անոնց ծունկերը կը հասնին եւ գօտիով մը կ'ամրացուին։ Աղջիկները իրենց մայրերուն պէս կը հագուին, բայց փոքրիկ մանչերուն մեծ մասը մերկ կը պտտին։ Այրեր ու կիներ իրենց մարմինները կը ներկեն, ոչ ամբողջովին, այլ տեղ տեղ եւ զարդալին ձեւեր յորինելով։ Պատերազմի երթալու միջոցին կամ սուգի ժամանակ սեւ գոյն կը գործածուի։ Պարերու եւ ուրիշ խրախճանութիւններու պատրաստուելու միջոցին կարմիր կը ներկեն իրենց երեսները։ Փոքրիկ

մանկիկները տախտակներու կը կապուին, եւ անոնց քիչ ուշադրութիւն կը դարձուի ի բաց առեալ այն ժամանակներ, երբ անոնք սնունդի կը կարօտին։ Տախտակները որոնց կապուած են՝ ցեղերէ կը կախուին կամ վրանին պատին կը կոթնցուին։

Սովորութիւնները քիչ մը կը տարբերին տարբեր ցեղերու մէջ, եւ սակայն ընդհանուր նմանութիւն մը կայ։ Կրինէլ որ երկար ժամանակ աշխատեցաւ Փոնիններուն մէջ՝ կը նկարագրէ անոնց մէջ տեղի ունեցած ամուսնութիւն մը, եւ մենք կ'ամփոփենք անոր նկարագրութիւնը։ Երեք-Արեւը գլխաւոր պետն է ցեղին եւ գեղեցիկ դուստր մը ունի ամուսնախաղի տարիքի մէջ։ Յեղին նշանաւոր որսորդներուն եւ մարդիկներուն մէջ կայ Վայրի Ճլակող, որու որդին Սպիտակ Այծեամ կ'ուզէ կնութեան առնել այդ օրիորդը։ Երբ կը ստուգէ թէ կը սիրուի օրիորդէն — եւ ո՛ր ողջամիտ մարդ, Հնդկ թէ Սպիտակամորթ, կ'ամուսնանայ աղջկան մը հետ առանց գիտնալու թէ ինք սիրելի է անոր — իր հօրը կը պարգէ խնդրէ։ Վայրի Ճլակող, գիտնալով թէ Երեք-Արեւուց ընտանիքը պատուաւոր ընտանիք է, թէ կիները աշխատասէր են եւ թէ օրիորդը հանդարտաբար, համեստ եւ ողջամիտ է, — կը հաւանի որդիին ընտրութեան։ Ուստի իր որոշումը տալէն ետքը ճաշի կը հրաւիրէ իր եղբայրները եւ ուրիշ մօտ ազգականներ, վասն զի անոնց ըսելիք ունի, իր կինը կերակուր կը պատրաստէ անոնց համար։ Կերակուրէն ետքը, երբ ծխափողը կը հրամցուի ամէնուն, ան կ'ըսէ թէ ինչ ունի իր մտքին մէջ եւ մտադրեալ ամուսնութեան վրայ անոնց կարծիքը կը խնդրէ։ Անոնք ալ կը խօսին մեծերէն սկսեալ եւ, երբ իրենց հաւանութիւնը կուտան, Վայրի Ճլակող կ'ըսէ թէ իր նպատակն է Երեք-Արեւուց դուստրը Սպիտակ Այծեամի կնութեան խնդրել։

Յաջորդ օրը Սպիտակ Այծեամի մայրը կ'երթայ կը խօսի Երեք-Արեւուց առաջին կնոջ հետ, որ կերակուրէն ետքը ամուսնին կը յիշէ խնդրել։ Այնչափ չըջանկատ եւ ողջամիտ կին է որ այսքան ծանրակշիռ խնդրով չնեղեր ամուսնին մինչ անօթի է ան։ Երեք-Արեւը ընդ երկար եւ ուշի ուշով կը մտածէ առաջարկին վրայ։ Երբ որոշումը կուտայ, կը կանչէ երիտասարդ մը եւ կ'ըսէ անոր, «Գնա Վազեր-Գլուխ, Երկու-Հրացան-Առաւ, Ճլակուլ Զի, Երկու-Ջարկաւ, Աղուեսնիէ Տրեխ անուն ազգականներուն տունները, եւ ըսէ որ ինքի գան»։ Երեք-Արեւը պատուոյ տեղը կը բազմի վրանին խորը դռնը զիմաց, երիցագոյնները անոր մօտ կը նստին եւ դեռահասները դրան մօտ։ Ամէնուն ուտելէն ետքը Երեք-Արեւը երիտասարդի մը կը պատուիրէ լեցնել ու վառել ծխափողը զոր կ'առնէ եւ կը ծխէ երկնքին, երկրին եւ աշխարհի գլխաւոր չորս կողմերուն։ Ապա Մեծ Ոգիին համառօտ աղօթք մը ընելէ ետքը կը յանձնէ ծխափողը իր քով նստած ծերունիին։ Մինչ ծխափողը բերնէ բերան կը չըլի, խնդրել կը բացուի։ Ամէնքն իրենց հաւանութիւնը կը յայտնեն եւ այսպէս ի գլուխ կը հանուի նշանախօսութիւնը։

Մինչ ազգականները խնդրին վրայ կը խօսին, Սպիտակ Այծեամ, որ վստահ է թէ ինչ պիտի ըլլայ անոնց որոշումը, դարձեալ մուտ կ'ըլլայ իր հարսնացուին մինչ ան սափոր մը ջրով կը վերադառնայ աղբւրէն։ Հարսնացուն այնպէս կը ձեւացնէ թէ չգիտեր անոր մօտ ըլլալը եւ միւս կողմը կը նայի, երբ նա յանկարծ կը նետուի իր թաքստոցէն,

օրիորդին վրայ կը նետէ իր սաւանը եւ ապա երկարօրէն կը խօսակցին՝ ծանր ծանր վրան վերադառնալու միջոցին։

Օրիորդը այդ ժամանակէն մինչեւ ամուսնութեան օրը ամէն օր իր ձեռամբ պատրաստուած կերակուր կը տանի իր խօսեցեալին տունը եւ անոր առջեւ կը դնէ։ Այս կերպով նշանախօսութիւնը կը ծանուցուի գիւղին մարդոց որոնք զայն կը գիտեն իր անցուղարձին տան, եւ օրիորդները որոնք այս մասին չատ տարբեր չեն ուրիշ ազգերու աղջիկներէն՝ զիրար կ'արմկեն եւ բարձրաձայն կը խնդան, մինչ օրիորդը կ'անցնի կտրմբելով։

Հարսանիքի պատրաստութեան օրերուն մէջ ընծաները կը դրկուին եւ երբ հարսնիքի օրն հասնի, հարսը եւ անոր մայրը ընծաները եւ նոր տաղաւարը կը կապեն հարսին նուիրուած ձիերուն վրայ, կը կանգնեն տաղաւարը Ճլակողի տաղաւարին քով, կը տեղաւորեն կահերը անոր մէջ եւ կը կապեն ձիերը դրսի կողմը, եւ ապա մայրը կ'երթայ տուն։ Քիչ յետոյ Սպիտակ Այծեամ կու գայ իր ձիերով եւ թերեւս կրտսեր եղբոր մը օգնութեամբ, կը կապէ զանոնք տաղաւարին քով։ Ուրիշ արարողութիւն չկայ։ Հարսնիքը լմնցած է։

Յեղերէն ոմանք երբեք չէին զբաղեր երկրագործութեամբ։ Անոնց բուսական կերակուրը կը բաղկանար ամբողջովին վայրի պտուղներէ, զորոնք կը հաւաքէին, եւ վայրի արմատներէ, զորոնք անտառին մէջ կը գտնէին հողը փորելով։ Թարմ թարմ կ'ուտէին դասնք, նաեւ կը չորցնէին ձմրան համար։ Բայց չատ ցեղեր կը մշակէին եգիպտացորեն, լուրիա, դդում եւ փաթաթէս։ Այս բաները մշակելու գործը գրեթէ ամէն ուրիշ գործի պէս, բաց ի երէի եւ ձուկի որսորդութենէ, կիները կը կատարէին։

Հնդկներու գլխաւոր ուտելիքն էր որսորդութեամբ ձեռք բերուած միս։ Յօդուածագիրս 1883-4-ի ձմեռն անցուց այն կիսանահանգին մէջ, որ հիմա Նորթ Ծաղթա նահանգ կը կոչուի, եւ երբեմն կը տեսնէի բլուրներուն վրայ ցատկաւոր այծեամիներու երամներ։ Բոլոր ձմրան մէջ մեր ուտելիքն եղաւ այծեամի կամ եղջերուի միս, երբեմն իբրեւ զանազանութիւն կը ձալակէինք տեսակ մը եղջերուի խորոված որ վայրի միսերուն մէջ ամէնէն անուշահամն է։ Այս կենդանիները արջերու եւ ուրիշ երէի հետ մէկտեղ կը կազմէին Հնդկներուն ուտեստի աղբւրը։ Ամէնէն կարեւոր տեղը կը գրաւէին ահագին վայրի գոմէշները, որոնք երբեմն հարիւր հազարներով եւ թերեւս միլիոններով կը գտնուէին դաշտավայրերուն վրայ, բայց հիմա գրեթէ սպառած են։ Անոնք կը սպաննուէին իրենց մօրթին համար։ Սէյնթ Փօլի եւ Միսիսիպիի վաճառատուներուն մէջ ասոնց մօրթէն շինուած վերարկուներ տեսայ իրաւրու վրայ շարուած հարիւրաւորներով, եւ 30 տուարի (իւր 7 ոսկի Օսմ.) այդպիսի վերարկու մը գնեցի մինչեւ ոտքերս հասնող, որու օձիքը կուղբի մօրթէ էր։ Անգամ մը այդ վերարկուս հագնելով եւ, երեսներս ստոնելէ պահպանելու համար, մերթ մէկը մերթ միւսը թաղելով վեր դարձուած կուղբերէն օձիքիս մէջ, հովին դիմադրաւեցի երբ հարիւրամասնեայ ջերմաչափն սնդիկը զրոյէն 43 աստիճան վար էր։

Թէ Հնդկները ինչպէս կ'որսային այս պատուական կենդանին որ անոնց ուտեստին կարեւոր մէկ մասը կը կազմէր՝ յաջորդ յօդուածով պիտի պատմենք։

ԲՈՆԿՈՅԻ ԳԱՃԱՃՆԵՐԸ

Ինչ ինչ նկատումներով արեւմտեան կեդրոնական Աֆրիկէի մէջ Բոնկոյի մեծ անտառը աշխարհի ամէնէն զարմանալի երկիրն է։ Հոն կը գտնուին կապիկի նման սեւա-մորթներ եւ Գոնկոյական պզտիկ տարօրինակ դաճաճներ։ Այս դաճաճները հինգ ոտքէ պակաս են հասակով, եւ անոնց կենցաղը զարմանալի կերպով կը նմանի առասպելական պատմութիւններու մէջ գտնուած ուր-ուականներու եւ պարիկներու կենցաղին։ Բանջարեղէններու եւ ժայռերու ետեւ անոնց ճարտարօրէն պահուածքով աներեւոյթ անշուշտ նշանաւոր կարողութիւնը, խոռոչներու եւ քարանձաւներու մէջ բնակարան չինելու ունակութիւնը, անոնց չարա-ճճութիւնները եւ զուարթարարութիւնը, ամէն ալ կը թուի թէ կը թելագրեն որ ասոր նման ցեղ մըն էր որ ներշնչեց առասպելական պատմութիւններ յերիւրել գեր-մարդկային յատկութիւններ ունեցող մանր ժողովրդի մը վրայ։

Այս ժողովուրդը հասարակ բնիկներուն աղէկ կամ գէշ զբաղմունքն են անոնց վար-մունքին համեմատ։ Եթէ աչք խփուի անոնց պանանայի ծառաստաններու հաս-տեցած վնասներուն, ժամանակ ժամա-նակ ծխախոտ կամ եղիպտացորեն գոլնա-լուն, եւ եթէ ուտեստեղէնի փոքրիկ նուէր-ներ դրուին այնպիսի տեղեր ուր գաճաճ-ները դիւրաւ կը գտնեն զանոնք, իրենք ալ իրենց գիշերային այցելութիւններուն միջոցին նուէրներ, միս, կաթ կամ փղոսկր կը բե-րեն։ Երբեմն անոնք մինչեւ անգամ տղաք կը գողնան, եւ իրենց մանրիկ սերունդէն կը թողուն իրենց գողցածներուն տեղը։ Այս գաճաճները բոլորովին որսորդութիւնով կ'ապրին, թէպէտ կ'ուտեն ինչպէս միս՝ նոյն-պէս նաեւ վայրենի մեղր։ Անշուտ կ'ապրին չորս ոտք բարձրութեամբ մանր հիւղերու մէջ։ Մինչեւ անգամ մանուկներու կու տան ուրոյն խրճիթներ, այնինչ կարող կ'ըլլան բաժնուիլ իրենց մայրերէն։

Թէպէտ այս գաճաճները ինչ ինչ նկատմամբ կապիկներուն կը նմանին իրենց ֆիզիքական առանձնայատկութիւններով, սակայն ա-ւելի խոշոր սեւամորթներէ աւելի մտացի եւ հանճարեղ են։ Դիւրաւ կը սորվին լեզու-ներ եւ իզական սեռի անդամները, երբ կ'ա-մուսնանան, խանդակաթ եւ պարտաճանաչ մայրեր կ'ըլլան։

ԸՆԴՀԱՆՐԱՅԱԾ ՍԽԱԼՆԵՐ
ՄԵՏԵՆՈՐԱՅԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Միացեալ Նահանգներուն Երկրաբանական հետազոտիչներէն Փրոֆ. Կանէթ գրութիւն մը պատրաստած է, որ կը ճառէ մետէորայա-բանական եւ աշխարհագրական ընդհանրա-ցած սխալներու վրայ եւ կը կոչուի Իւն Էն Արմաստա Սիւսթեր Ալիսթրաֆթուս-Էն։ Անոր ցուցած կէտերէն մէկ քանին համա-նօտենք հոս։

Անաստիս Էն Անյէ. Արմատացած ընդհա-նուր սխալի օրինակ մըն է սա գաղափարը թէ անտառներու ներկայութիւնը կամ բա-ցակայութիւնը ազդեցութիւն ունի իջնող անձրեւին քանակութեան վրայ։ Սրամիտ զիտող մը երկար ժամանակ առաջ նշմարեց թէ անտառաւոր երկիրներու վրայ աւելի կ'անձրեւէ քան անտառէ զուրկ եղողներու վրայ, եւ եղրակացուց թէ անձրեւը անտառ-ներէն ծագում կ'առնէ եւ թէ, եթէ վերցուին անտառները, կը նուազի անձրեւը, անձրեւ-

քիչ կու գայ, երկրի վրայ նայելով գտաւ ծառերէ զուրկ ամայի շատ տեղեր, եւ ատկէ հետեւցուց թէ անոնք սոսկալի օրինակներ էին մարդկային վատնողութեան։ Սիւսթեր, Հիւսիսային Աֆրիկէ, Իտալիոյ գանազան մա-սերը շատ անգամ օրինակ կը բերուին իբրեւ ապացոյց թէ մարդիկ կլիման կ'աւրեն։ Բայց մարդու վերագրուելու չէ ասիկա։ Միջերկ-րականի այս կողմերուն աշխարհագրութիւնը, ցամաքի եւ ջուրի ձեւակերպութիւնը եւ զխաւոր հովիտներն փչելու ուղղութիւնը այնպիսի են որ թեթեւ անձրեւի պատճառ կ'ըլլան, այդ տեղերն ըլլան անտառներ կամ ոչ։ Իրողութիւնը սա է ստուգիւ. Անձրեւի պակասութիւնը կ'արգելէ ծառերուն աճումը, ծառերու պակասութիւնը չարգելիք անձ-րեւը։

Անաստիս Էն Անյէ-Տիւ. Արմատացած ու-րիշ սխալ մըն է կարծելը թէ մեր գետերուն ողողումները առաջուրէն աւելի յաճախ տե-ղի կ'ունենան, անոնց աւազաններուն վրայ գտնուած ծառերուն կտրուելուն պատճա-ռաւ։ Հաւանական կրնայ ըլլալ թէ անտառ-ները կտրելով եւ երկիրը լերկ թողլով կը փոխուի հոսանքներուն փնակը, աւելցնելով անոնց յորդումին բարձրութիւնը եւ պակ-սեցնելով հոսումը ջուրին ցած եղած առնելը։ Ուրիշ խօսքով, ջուրը հաւանօրէն աւելի արագ կը վազէ կամ կը շոգիանայ լերկ գետ-նէն քան անտառներով ծածկուած երկրէն։ Բայց ուր որ անտառները կը վերցուին, եր-կիրը դուն ուրեք լերկ կը մնայ, կը մշակուի կամ արագութեամբ կը ծածկուի մացառնե-րով, որոնք ջուրին վազելուն արգելք կ'ըլ-լան որքան անտառները։ Այսու ամենայնիւ զլխաւոր իրողութիւնն է սա որ մեր գետե-րուն մէջ յորդումները աւելի մեծ կամ յա-ճախադէպ չեն քան անցեալին մէջ։

Կլիմայի Էն Ուլիսթի. Հոսանքի. Ամերիկ-եան հիւսիսարեւմտեան ափունքին քաջա-ծանօթ մեղմ կլիմային պատճառը կը համար-ուի ձափոնական Հոսանքը։ Ծոցոյ Հոսանքը, կ'ենթադրուի թէ, միեւնոյն ներգործութիւնն ունի Եւրոպայի արեւմտեան ափունքին վրայ։ Բայց կրնայ ենթադրուիլ թէ ձափո-նական Հոսանքը, թէպէտ տաք ըլլայ ալ, երբ կը մեկնի Արեւադարձներէն, տաքու-թեան ունէ զգալի առաւելութիւն պահէ։ Հիւսիսային Լայնութիւններուն մէջ 6,000 մղոն ճամբորդելէն ետքը։ Իրողութիւնը սա է որ այս հոսանքին հետքը չհասնիր Հիւ-սիսային Ամերիկայի ափունքը։ Հիւսիսային Ատլանտեանին մէջ վիճակը շատ նկատում-ներով միեւնոյն է։ Ծոցոյ Հոսանքը կ'անե-րեւութանայ իբրեւ հոսանք։ Բրիտանեան կղզիներուն հասնելէն շատ ժամանակ առաջ։

ՁՈՒՆԻ, ՎԱՂԵՄԻ ՔԱՂԱՔ
ՓՈԽԵՊԼՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սիէրա Մատթէսի արեւմտեան գահաւան-դին վրայ, ծովուն մակերեսէն 7,000-8,000 ոտք վեր, կը կենայ Ձունի, Փուէպլոնե-րուն վաղեմի մէկ քաղաքը։

Ձունի բնակիչները մտաւորապէս հաւա-սար են թուրքներուն, Ազթէքներուն եւ ինքնաներուն։ Անոնց նման միշտ բնակած են հաստատուն բնակարաններու մէջ։ Այս ժողո-վրդին գովելի յատկութիւններէն մին է բարձր գիրքը զոր կու տան իրենց կիներուն։ Անոնց առջեւ կ'են գերի չէ, ինչպէս է միւս Ամերիկեան այդքէնաններուն առջեւ։ Կնոջ բնաւ թոյլ չարութիւն ընել դաշտի, արտի նուազագուծ զորքը։ Անիկա ջուրը տուն կը տանի եւ կը հոգայ տունը որ, անցողակի

ըսենք, անորն է եւ որու տուած է իր ու-չադրութիւնը, նաեւ իրաւունք ունի դուրս վտարելու իր այրը։ Ձունիները միակին են, եւ թէպէտ ճշմարիտ է թէ Ձունիներուն մէջ համաստութիւն չկայ քաղաքա-կրթութեան հասկացած իմաստովը, եւ սա-կայն չկայ անբարոյականութիւն։ Ձունիները յետին աստիճան զգայուն ժողովուրդ են եւ կանուխ կ'ամուսնանան, Երբեք տասարդ մը կը սիրէ օրիորդ մը, կ'երթայ եւ անոր առջեւ կը նստի կռակը անոր դարձուցած, եւ կը քակէ իր գլխի կտաւը։ Օրիորդը կը մերժէ զանիկա կամացուկ մը խոյս տալով անկէ, կամ կ'ընդունի իր ձեռքերը անոր արձակուած մագերուն մէջ խոթելով, Թէ-պէտ անոնք չունին զբաւոր լեզու, ինչպէս չունին նաեւ անոնց Հարաւային եւ կեդրո-նական Ամերիկացի հայրենակիցները, ունին սակայն անգիր մատենագրութիւն մը որ բառ առ բառ եկած է անոնց առասպելական սկզբը-նաւորութենէն։ Ձունիները բնաւ չեն մոռնար։ Թերեւս գրուած բառերու ապա-ւինումն է գիր ունեցող ժողովուրդներուն յիշողութեան տկար ըլլալուն պատճառը։ Ձունիներուն սուրբ գիրքը չորս տարբեր մասերու կամ գիրքերու կը բաժնուի, եւ իւրաքանչիւր գիրք չորս գլուխներու։ Իւրա-քանչիւր սերունդի ամէնէն փայլուն պատա-նիներէն հինգ վեց հոգի կ'ընտրուին իբրեւ գիրք ծառայելու համար նուազ բարեբաղդ եղողներուն։ Անոնց միտքերուն վրայ կը գրո-ուին, տասներկու տարեկանէն սկսեալ, ի-րենց սուրբ գիրքերուն խօսքերը։ Հասա-րակ ժողովրդին համար ասոնք ամէնքը ան-հասկանալի են, վասն զի աւանդուած են նախնի Ձունի լեզուով, որպէս զի ամէն մէկ վանկ պահուի անաղարտ։

Ժամանակաւ Ձունիները զօրաւոր էին թուով եւ ամրոցներով, բայց հիւանդու-թիւնը տկարացուց եւ նուազեցուց զանոնք։ Անոնց թիւը պակսեցաւ նաեւ չքաւորու-թեամբ, որուն պատճառն է մասամբ անոնց մեկուսացումը անբեր երկրի մէջ, եւ հիմա հազիւ թէ հազարի կը հասնի անոնց թիւը։ Վերջին տարիներու մէջ խորտակած են պա-տերը իրենց միայնակեցութեան որ այդ ցեղին նշանաւոր մէկ առանձնայատկութիւնն էր։ Մինչեւ 1878 միայն մէկ ձերմակ մարդ բնա-կած էր այդ տեղին մէջ, եւ այն ոչ թէ ա-նոր յօժար կամքովը։ Այդ մարդը թղթա-տար մըն էր, զոր Ձունիները ներս առին եւ սնուցին անոր հիւանդութեան առեւնը, Երբ առողջացաւ, անոր թոյլ չարութեցաւ երկրէն մեկնիլ։ Մարդիկ զանիկա ամիսներով փրնա-ռելէ ետքը եկան գտան Ձունիներուն մէջ, որոնք չուզեցին արձակել զանիկա մինչեւ որ հրազէնքի սպառնալիք չեղաւ։ Ձունի-ներուն վրայով այս մարդուն ըրած պատ-մութիւնները տարածուեցան Միացեալ Նա-հանգներուն արեւելեան մասին մէջ, եւ գի-տուն մը, որ անոնց վրայով հետաքրքրուե-ցաւ, այդ պատճառաւ իր կեանքը նուիրեց այս ժողովրդին հմայիչ ուսումնասիրութեան։ Այս անձն էր Սմիթսոնեան Հաստատու-թեան Զ. Ք. Քլայնը, որուն ստուար տե-ղեկագրութիւնը հրատարակուեցաւ անոր մահուանէն ետքը միայն։ Անիկա Ուաշինկ-թոնէ մեկնեցաւ Յորթ Ուիլիսթի երթալու համար եթանասունական թուականներուն վերջերը, եւ աշունին համարձակեցաւ ժա-մանակ ժամանակ, սովորաբար առանց իր հետ ընկեր ունենալու, մտնել Ձունինե-րուն մէջ, եւ շահեցաւ անոնց սքանչացումը եւ մեծարանքը, եւ ի վերջոյ արտօնութիւն

առաջաւ այն ցեղին մէջ մտնել, որոգորուեցաւ կառավարիչներուն մէկէն, եւ պահանջուեցաւ իրմէ որ անոնց պէս հագնի, անոնց պէս թող տայ որ ածին իր մազերը, եւ ապրի անոնց պէս, եւ ժողովուրդը մինչեւ անգամ յորդորեց զանիկա ամուսնանալ իրենց ցեղին մէջ, որպէս զի ժառանգ ըլլար իր հայրազրին բարձր դիրքին: Չայս մերժեց ան, բայց աւելի վերջերը, երբ մեծ ցեղապետներէն վեցը Ուաշինկթըն տարաւ, ճերմակ հարանցու մը ընտրեց իրեն համար, եւ անիկա ալ անդամակցեցաւ այն ցեղին: Հնդկները այնքան համայնեցան ճամբորդութեան միջոցին, անոր վրայ իրենց տեսածներէն, որ անոր տմենար բարձր դիրքը առաջարկեցին իրենց ցեղին մէջ: «Ճերմակները աստուածներ են», ըսաւ անոնցմէ մէկը: «Յաւայի է որ անոնք հողէն կերակուրին մեզի նման»: Քրիշնկ Ուաշինկթըն վերադարձաւ աւելի քան հինգ տարի այս նշանաւոր ժողովրդին հետ միայլէն ետքը: Բայց հիւանդացաւ ու տեստի անյարմարութենէն եւ այլեւայլ դժուարութիւններէն զորոնք կրեց իր ուսումնասիրութիւններուն երեսէն, եւ անոր մահը, որ պատահեցաւ տարիուկէս առաջ, այս նեղութիւններուն կը վերագրուի:

Չուշինները անգութ են ինչ ինչ նկատմամբ, բայց իրենց իրարու հետ ունեցած առնչութիւններուն մէջ ազնուաբարոյ են եւ կրնան սքանչելի նախադասութիւններ ըլլալ քաղաքակիրթ ճերմակ ժողովուրդներէն մէկ քանիին համար: Անոնք երբեք չեն կորսնցընել իրենց զիրար, սանձարձակ չեն թող տար իրենց կիրքերը, ոչ ալ վիճելու ատեն բարձրաձայն կը պոռան: Իրենց արժանապատուութեան չեն կերցնել ցեղակիցներէն մէկուն զարնել: Չաւակները նշանաւոր կերպով հնազանդ են, իրողութիւն որուն քիչ մը պատճառ կրնայ համարուիլ տարեկան տոնախմբութեան մը տոնին զեղին մէջ իրենց ամէնէն չար տղան սպաննելու սովորութիւնը: Կը մերժեն կարգաւ գրել սորվիլ, եւ դպրոցի երկու ուսուցիչները, որոնք հիմա կը բնակին անոնց մէջ, ուրիշ բան չեն կարող ընել: Բայց միայն սորվեցնել կար եւ առումին զանազան գործեր: Անոնք յօժար ալ չեն մերկընդունիլ: Այլեւայլ չափաւորութեան իրենց աղօթք մատուցուած անոնց պարերը, եւ իրենց շնորհակալութեան նուէր մատուցուած պարերը քաղաքի են: Բայց տարուան մեծ պարն է այն, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս ամսու լուսնի լրման ատենը: Առաւօտուն երեւան կու գան Տղմազատ Գլուխ կոչուածները: Ասոնք են մերկ խաղարկուներ որոնք իրենց գլուխներուն վրայ կաւէ դիմակներ կը կրեն եւ կը վազեն փողոցներուն մէջ նետեր նետելով մորթերուն եւ մուշտակներուն եւ փետուրներուն ուրոնք իրենց առջեւ կը նետուին: Յետոյ ասոնք իրենց միմօս կը ծառայեն պարողներուն: Չոշուելու տղին տեղ — վասն զի յիշեալ սովորութիւնը հարկաւ արգելուած է Միացեալ Նահանգներու կառավարութենէն — տարօրինակ կերպարանքներ մտնող քուրմերու խումբ մը կը վազէ փողոցներուն մէջ, որոնք ծառի երկար ոտներ բռնած կը հարուածեն անխնայ ոտէ մէկը որուն կը հանդիպին: Կէսօրին պարեր, որոնց մէջ ամէն մէկ չափաւորութիւնը կը կատարեն մարդիկ, տեղի կ'ունենան պարի սրահին մէջ որ կողմիցին կը նմանի, եւ ուր կը նստին եւ կը ծափահարեն պարերուն չափանկարող ընդկները: Ամէնէն հետաքրքրականներն են լուսնի,

արձագանգ չափաւորութիւն, եւ արեւու չափաւորութիւն դերը կատարող կիները:

ԱՆԻՆՈՒԹԻՒՆ

Ուղեղին մէջէն կանոնաւորապէս շրջան ընող արիւնը ածեցնելու ամէն մէկ պատճառ անքուն մնալու պատճառ կրնայ ըլլալ: Եթէ ուղեղը յաճախ երկար ատեն կ'ընդարձակի, երբ այդ միջոցին արեան երակները կը լեցուին, առոնք չեն կրնար կծկիլ անմիջապէս մինչեւ իսկ երբ գրգռիչ պատճառը վերնայ: Հետեւանք կ'ըլլայ անքնութիւն, եւ օրէ օր աւելի գէշ կ'ըլլայ տառապողին վիճակը, վասն զի ժամանակը գործողութեան կը դնէ ունակութեան գործողութիւնը: Պէտք է զգոյշ կենալ ամէն բանէ որ արիւնը ուղեղին կը մղէ անպատշաճօրէն, եւ կամ հոն կը հաւաքէ: Ասիկա կենսական խնդիր է, եւ արգելու մը աւելի աղէկ է քան բուժումը: Պէտք է մերժել նեղ կամ չարամարող զգեստեղէնները — մանաւանդ այնպիսիները որ պարանոցը կամ մէջքը կը չընկալուեն — եւ նեղ կօշիկներն ու մուծակները: Ուղեղը պէտք է տաք պահել, որպէս զի արեան շրջաբերումը դիւրանայ: Կօշիկներու մէջ սունկէ ներքաններ դնել, եւ գուլպաները ամէն օր փոխել ընտիր միջոցներ են այս նպատակին համար եւ մեծապէս կը յաւանաւորուին: Սակայն, բաց ի ֆիզիքական պատճառներէ, կան ուրիշ զանազան պատճառներ որոնք կը ներգործեն ուղեղին վրայ եւ քունը կ'արգելեն: Ինչ որ ուշադրութիւնը կատարելապէս կը դրաւ՝ ընդարձակուած վիճակի մէջ կը պահէ ուղեղին արեան երակները, եւ մենք գիտենք հետեւանքները: Ընդհակառակն, երբ ուշադրութիւնը կը սկսի թուլնալ, արեան երակները կը կծկին կ'ամփոփին եւ քունը կու գայ:

ԱՅԼԵԼԻ ԱՅԼՔ

Նաւապետ Ժ. Է. Պէրնիէ Բանաստեղծին հիմա Հիւսիսային Բեւեռի խաղաղութեան շատ կանոնաւոր կերպ մը կը ծրագրէ: Ծամբայ պիտի ելլէ 1903ի ամառը, եւ կը յուսայ թէ չորս տարիներ պիտի կենայ Արջային սահմաններուն մէջ: Իր գաղափարն է տարուիլ մինչեւ կէտ մը որ Բեւեռէն 150 մղոն անդին կ'ընայ միայն, եւ յետոյ ինքնաշարժ կառքով եւ նաւակով յառաջ խողալ դէպ ի նպատակակէտը: Անոր ծրագրին նոր մէկ մասն է հաղորդակցութիւն պահել քաղաքակիրթ աշխարհին հետ անթել հեռագրութեան միջոցով:

Շամախիի ոստիկ գետնաշարժը, որ մօտերս պատահեցաւ, շատ չահեկան քանի մը իրողութիւններ ի յայտ կը բերէ երկրիս ճօճման աստիճանին նկատմամբ: Շամախի Մոսքուայէ իբր 1,400 մղոն հեռու է թուրքի թոխլի գծով: Բայց այս վերջին քաղաքի համալսարանին շարժագրական գործիքները կանոնաւորապէս արձանագրեցին շարժումները: Գետնաշարժը Շամախիի մէջ պատահեցաւ 12ր 15 րոպէ անցած, եւ Մոսքուայի մէջ արձանագրուեցաւ 12ր 13 րոպէ անցած: Երկու քաղաքներուն մէջտեղի ժամանակի տարբերութիւնն է 35 րոպէ: Ուրեմն երկրի կեղեւին ճօճումը, որ երկու քաղաքներուն իրարմէ հեռաւորութիւնն է 400 մղոնին վրայէն ճամբորդած է, մէկ րոպէի մէջ 40 մղոն եղած է:

Թուրքիի մէջ կրօնական չէնք մը ընդարձակելու նպատակաւ հիմերը պեղող գործաւորները գետնին ներքեւ իբր վեց մետր խորութեան մէջ հնախօսական մեծ կարե-

ւորութիւն ունեցող խել մը իրեղէններ գտան: Ամէնէն կարեւորն է անամէջ պղինձ գլուխ մը բնական մեծութեամբ, գեղարուեստական գլուխ գործող մը, շատ լաւ պահուած: Մագերը, ականջները եւ աչքերը ոսկեգոծման հետքեր կը ցուցնեն: Միեւնոյն թուականի պատկանեալ ուրիշ գլուխներու հետ բաղդատուելով, կ'ենթադրուի թէ Տիրեթիոս կայսրը կը ներկայացնէ: Կը յուսացուի թէ ուրիշ հետախուզութիւններով կրնան նոյն արձանին միւս մասերն ալ գտնուիլ:

— Որպէս զի Սկովտիոյ վիթխարի Ֆորէ կամուրջին մետաղը օդին ներգործութիւններէն պահպանուի, երեք տարին անգամ մը նորէն կը ներկուի: Իսկ կամուրջը այնպէս մեծ է որ թուով իբր 35 գործաւորներու երեք տարի պէտք է ամբողջ կամուրջը ներկելու համար: Ուստի հարկ եղած է, անոնց կամուրջին ծայրը հասնելէն անմիջապէս ետքը, նորէն սկսիլ ներկելու գործը անոր հակառակ ծայրէն, եւ այսպէս շարունակ կ'աշխատին գործաւորները: Յիշալ կամուրջը 50,000 տակառաջափ մետաղ կը պարունակէ եւ 8,295 տաք երկայնութիւն ունի:

Մարդաբանները ըսած են թէ նշանաւորութիւնը մարդկային յատկանիշ մըն է, զոր չունին, կ'ըսուի, մինչեւ անգամ մարդածեկ պալկները: Կապիկները եւ նմանները շատ անգամ կը նետեն ընկողներ եւ գաւազաններ եւ երբեմն ուրիշներու համար անհաճոյ արգիւնք յառաջ բերելով, բայց քիչ եւ կամ ոչ երբեք կը ցուցնեն ճշգրիտ նշանաւորութեան կարողութիւն: Կ'ըսուի թէ պապուրը (տեսակ մը կապիկ) այս բանին մէջ քիչ մը կը գերազանցէ ուրիշները, բայց երբեք նշանաւոր մը չէ: Աչքին ճշգրտմը եւ ուղղութեան եւ հեռաւորութեան դատումը, որ պայման են իրական նշանաւորութեան, միայն մարդ զարգացուցած է, եւ անոր մտաւորապէս գերազանց հանդիսանալուն նշանն է:

Շարունակ յառաջդիմութիւն կ'ըլլայ Բոտէսիոյ ոսկեհանքերու գործին զարգացման մէջ: Տարեկան հանածոն, ըստ Բրիտանական Հարաւային Աֆրիկէի Ընկերութեան վերջնագոյն տեղեկագրին, 750,000 Անգլ. ոսկիի արժէքին կը մօտենայ: Նոյեմբերի հանածոն 16,308 ունկի էր: Բոտէսիոյ հանքաւորածական ճարտարութեամբ անմիջական ընդարձակման վիճակի մէջ կը գտնուի, եւ հիմա որ Քէյփի Գաղթականութեան երկաթուղիները գրեթէ զերծ են ընդհատուելէ, կարելի եղած է կարգադրութիւններ ընել անմիջապէս Բոտէսիոյ փոխադրելու համար հանքի վերաբերեալ մեքենաներու մթերքը, որ դիզուած էին նաւահանգիստներուն մէջ: Չամպէսթի հիւսիսակողմը մեծ յառաջդիմութիւն եղած է վերջին երկու տարիներու միջոցին: Յուսարի է թէ քիչ ժամանակէն երկրը պիտի բացուի հանքերը չահագործելու գործընտրու առջեւ, եւ, երկրին անհուն ընդարձակութեան եւ ոսկիի, պղինձի եւ հանքածուխի արդէն տեսնուած նշաններուն նայելով, կ'ակնկալուի թէ երկրին բարգաւաճումը արագ յառաջ պիտի երթայ: Բնիկներուն վիճակն ալ շատ զարգացած է, եւ հիմա բնիկ մը կրնայ տարին 20է մինչեւ 40 Անգլ. ոսկի շահիլ հանքերուն մէջ բացի ուտեստէն:

ՈՒՐԻՇԸ ԽՍԻՒ ԶԴԱՏԵԼ

(Զարւ. Զ. Կ.)

(Առաջ)

Ատենօք Ամերիկայի մէջ բարձրահասակ, սոճոյն մարդ մը կար, որ իր ինքնարդարու-

Թեան վրայ խիստ բարձր համարում ունէր, եւ այնպէս կը խորհէր թէ իր առաքինազարդ կեանքը արդիւնք էր բարոյական բարձր գաղափարականի եւ կրթութեան կամքի մը։ Այս պատճառով շատ խստութեամբ կը դատէր ուրիշները եւ չէր կրնար համոզուիլ թէ անոնք իրմէ աւելի դժուարին կացութեան մէջ կը գտնուէին եւ թէ անոնք շատ աւելի մեծ դժուարութիւններ ունէին իրենց մարմինները նուաճելու եւ իրենց ժառանգական միտումներուն յաղթելու համար։

Օր մը Աստուած այս մարդուն հանդիպեցաւ կերպարանքովը ծերունազարդ բժշկի մը, որ այդ բոլոր գաւառին մէջ ծանօթ էր կեանքի նկատմամբ իր ունեցած խորին հմտութեամբ, եւ մարդկային տկարութեանց մասին իր տածած անկեղծ կարեկցութեամբ։

— Որդեակս, ըսաւ ան, կը լսեմ թէ շատ խստիւ կը դատաւարտես ընկեր արարածներէդ ոմանք, եւ կը յայտարարես թէ, եթէ դուն անոնց տեղն ըլլայիր, լաւագոյն ընթացք մը պիտի ունենայիր։

— Այո, այդպէս է, ըսաւ մարդը. կը կրկնեմ թէ, եթէ ես անոնց տեղն ըլլայի, աւելի արդար եւ ուղղամիտ ընթացքի մը պիտի հետեւէի։

— Զոր օրինակ, որո՞ւն տեղը, հարցոց բժիշկը։

— Սա արուեստագէտին տեղը, որուն գեղեցկին համար ունեցած սէրը պատճառ կ'ըլլայ որ մոռնայ ճշմարիտն ու բարին։ Սա աղտոտ գաղափարապետին տեղը, որ դեռ չմոռած հող ըլլալու վրայ է. սա միլիոնատէրին տեղը, որ որկորապաշտ, արքիւս եւ զգայամոլ մարդ մըն է, ինչպէս նաեւ ազա՛հ եւ անիրաւ։

— Եւ կը կարծես թէ, եթէ անոնց տեղն ըլլայիր, հիմակուան ապրած կեանքիդ պէս ուղղամիտ եւ բարի կեանք մը պիտի կրնայիր վարել, անանկ է։

— Անտարակոյս։

— Ըսել կ'ուզես թէ նոյն ընթացքդ պիտի կրնայիր ունենալ, եթէ միլիոնատիրով մարմնոյն ինչպէս սնոր տան մէջ բնակէիր։

— Անշուշտ։

— Եւ կը կարծես թէ այդ մարդուն ունեցած ֆիզիքական այդ խոշոր մեքենան, որ արիւնով ու ջրային զօրութեամբ առցեալ է, եւ անոր բազմատեսակ ծրագիրներով լեցուն ուղեղը, եւ անոր կորովալից կամքը այնքան զիւրաւ պիտի կրնայիր կառավարել որքան քու այդ փափուկ կազմութիւնդ ուր դուն կը բնակիր, եւ ուր ուղեղ, կամք եւ սիրտ բոլորովին տարբեր աստիճանով մը լեցունած են։

— Այո, անշուշտ, ինչո՞ւ այդ տեսակ մեքենայ մը կառավարելը աւելի դժուար ըլլայ։ Ամէն բան բարոյական ուղիղ մտաւորարար մը եւ կրթութեան կամք մը ունենալէն կախում ունի։

— Պիտի յօժարէ՞ր անգամ մը փորձել։

— Մեծ հաճոյքով։

Եւ հազիւ թէ այս բառերն արտասանած էր, եւ անա բժիշկը իր աջ ձեռքը խորհրդաւոր կերպով մը շարժեց եւ մարդը զգաց թէ իր մարմինէն կը քաշուէր ու կը հանուէր, ինչպէս ակոյց մը լինուէր. եւ անգամ մը օդին մէջ բարձրանալէ վերջ գետնի վրայ տեղ մը, որ խողովակաւոր երգեհոնի մը ներսի կողմին չափ-նոր էր իրեն համար։ Անգամ մը շարժուելէ ետք, ցնցուեցաւ որպէս զի աղէկ մը հաստատուի իր նոր տեղին մէջ, եւ ապա սկսաւ զգալ թէ արիւնը շատ աւելի արագաբար շրջան կ'ընէր իր մարմինին մէջ, թէ իր բոլոր մարմնոյն մէջ կարծես թէ կենսայորդ,

եռացող զօրութիւն մը կար, եւ զգաց վերջապէս թէ սաստիկ անօթի եւ ծարաւ էր, որուն նմանը երբեք զգացած չէր իր ամբողջ կեանքին մէջ։

Հիմա կէսօր էր, եւ իրեն անանկ կու գար թէ բռնի կը մղուէր դէպի ահու՛մ մը, զոր միշտ տեսակ մը սարսափով նկատած էր, եւ հակառակ իր փափաքին ստիպուած կը զգար ապսպրել մեծասպաս ճաշ մը, երեք տարբեր տեսակ գինիներով։ Երբ ճաշը բերուեցաւ, սովատանջ գալի մը պէս լափեց զայն, եւ ապա սկսաւ իր հսկայ փորը չոյել անասնական գոհունակութեան երջանկաւէտ զգացումով մը։

Ճաշը աւարտելէն վերջ քանի մը ծանօթներու հանդիպեցաւ, եւ սկսաւ անոնց հետ խօսիլ բարձրաձայն եւ կոխ ընելու եղանակով մը։ Տեսակ մը արհամարհանք կը զգար անոնց համար. կարծես թէ հաճոյք մը պիտի ըլլար իրեն համար զանոնք անկիւն մը թխմել եւ ճղմել, ոչ թէ անոնց բարկացած ըլլալուն համար, այլ իր ներսիդին եռացող զօրութիւնը անոնց վրայ փորձելու հաճոյքը վայելելու համար։

Քիչ մը անդին հանդիպեցաւ անթացուպերով քաղով կաղ մարդու մը. եւ իր ճամբուն վրայ ըլլալուն համար տմարդի կերպով մը մէկդի հրեց զանիկա, խորին զգուանք մը զգալով ամէն տկար եւ անկատար բանի համար։ Եւ սակայն երբ տեսաւ որ խեղճ մարդը կը զեղեւէր եւ քիչ մնաց որ պիտի իյնար, ինքնիրեն ըսաւ, «Աս ինչ եղեր եմ, առաջ ասանկ զգացում չունէի. պէտք է որ անձիս տէրը ըլլամ»։

Հիմա իր գրասենեակին կը մօտենար, եւ իր հարստութիւնը աւելցնելու համար հազարաւոր ծրագիրներ սկսան պտուտել իր գանկին մէջ։ Ամէնէն փորձիչ պատեհութիւնները իր մտքին կը ներկայանային, եւ երբ մտաւ իր ճոխափառ առանձնասենեակը, տեսաւ որ իրեն կը սպասէր Բըլ-Բի մը գործակատարը։ Իր առաջին խորհուրդը աննպաստ էր այս մարդուն եւ անոր ներկայացուցած Բըլ-Բիին համար, քանզի շահակցական ընկերակցութիւններուն միշտ հակառակ գաղափար ունեցած էր։ Բայց ասիկա տարբեր էր. ինք հիմա «նեքսէն» էր։ Հակառակ այս տեսակ գործերու մասին կանոնաւոր իր ունեցած գորաւոր հակակրօթեան եւ անոնց դէմ իր որոշ կարծիքներուն, այս գործակատարին ներկայացուցած խնդրոյն հրապոյրն իրեն համար քաղաքականապէս անդիմադրելի եղաւ։ Եւ որոշեց հազար շահաբաժին գնել։

Հազիւ թէ գործակատարը մեկնած էր, եւ անա հիւանդանոցի մը գանձային մէկ պաշտօնեան ներս մտաւ։ Յանկարծ գորաւոր փափաք մը ունեցաւ այս մարդուն օձիքէն բռնել եւ զանիկա դուրս նետել, քանզի գրամ ուղիւ եկած էր, դէմքին վրայ կը կարդար այդ նպատակը։ Այս մուրացկանը ինչ իրաւունք ունէր իր թալէրները ուղիւ, զորս իր ճակտին քրտինքով շահած էր։ Թշուառներուն կարեկցիւ։ Ո՛վ ըսաւ իրենց որ աղքատ կամ թշուառ ըլլային, Թող այդ վիճակին մէջ չիյնային. որո՞ւն հոգը. ինք երբեք մէկէն թալէր մը ուղա՛ծ էր. ինչ իրաւունքով իրմէն ստակ ուղեւոր կու գային։ Այս մտածումներն ունենալէ վերջ գոռաց, «Ծոռտով, այս վայրկեանին դուրս ելիր»։

Այդ գիշեր, ճաշէն վերջ, առանձին դուրս ելաւ։ Վայրագ, անուաճելի զրգուճներ կը փոթորկէին իր ներսիդին։ Փափաքներ, որոնք երբեմն հազիւ թէ իր հոգեւոյն մակերեսը կը ծփացնէին, հիմա իր վրայ կը յար-

ձակէին անդիմադրելի զօրութեամբ։ Զինքը կը քշէին, կը տանէին. յաղթաշուր գետի մը անեղ հոսանքին վրայ յարդի շիւղ մըն էր հիմա։ Իրեն անանկ կու գար թէ յանկարծ առնուեցաւ փոքրիկ որակաւորք մը, աննշտաւ աւանակէ մը քաշուած, զոր ապահովութեամբ կը վարէր, եւ հսկայ վայրաշարժի մը մեքենավարին յատկացեալ տեղը դրուեցաւ, որպէս զի հիմա այս անգիւղի մեքենան վարէր։ Ծոգին կը սուլէր, կը շէր կաթսային մէջ եւ սարսափահար եղաւ երբ նայեցաւ անգայտաչափին։ «Աստուծո սիրուն, պաղեցուր սա մեքենան», պոռաց մարդը հնոցպանին, որ սակայն քանի մը աման աւելի ածուխ նետեց հնոցին մէջ եւ փակաղակները բացաւ։ Հրէշ մեքենան հովի պէս կը սուրար երկու շողուն գծերուն վրայէն, եւ մարդը լծակը չէր կրնար գտնել. իր դիմացը կը շարժուէին նշաններ, զորս չէր հասկընար։ Ականջները կը բզջային, եւ կաթսայէն ելող ոյժերը զինքը շարունակ յառաջ կը քշէին։

Այդ գիշերուան պատմութիւնը մէկուրեւ չպատմեց, բայց միւս օրը ծերունի բժիշկին հանդիպեցաւ։

— Ինչպէս ես, հարցուց պատկառելի դիտունը։

— Ո՛հ, կը խնդրեմ, պոռաց մեր մարդուկը, դուրս հանէ զիս այս անարկու մեքենայէն, եւ զիս նորէն դիր իմ փոքրիկ որակաւորքիս մէջ։ Հիմա ամէն բան կը հասկնամ. մարդոց համար նոր կարեկցութիւն մը կը զգամ. իմ կարծածէս շատ աւելի չքեղանք եւ արդարացում ունին անոնք իրենց ընթացքին համար։ «Ներսէն» ամէն բան բանաւոր կ'երեւի. Դուրս հանէ զիս, եթէ ոչ կորսուած եմ։

— Կ'ուզե՞ս մէկ ուրիշին, զոր օրինակ դատարկապորտին կառքն ալ վարել, հարցուց ծերունազարդ բժիշկը։

— Ո՛հ, ոչ. փորձառութիւնս պէտք եղածէն ալ աւելի է։

— Ինչ կը խորհիս հիմա, մարդիկ քու կարծածէդ քիչ մը աւելի կը մօտենան այն վիճակին որուն կրնան հասնիլ։

— Այո, պատուոյս վրայ կ'երդնում թէ կը մօտենան. Գէթ այսուհետեւ երբեք խստիւ պիտի չդատեմ, եւ իմ գործս ոմանց գործէն շատ աւելի զիւրին է։ Ես գոհ եմ իմ որսակառքէս եւ զայն քաշող փոքրիկ աւանակէն։ Ա՛յ չեմ փափաքիր այդ հրէշ մեքենաները վարել։

Երբ նորէն մտաւ իր փափուկ եւ ամենայն զիւրութեամբ կառավարուող մարմինին մէջ, եւ փողոցն ի վար կ'երթար այնքան զգուշութեամբ իբր թէ հակկթի վրայէ կը քալէր։ Աստուած այն կարեկցից, ծերունի բժիշկին երեւոյթով այս դասին ազդեցութեան վրայ սկսաւ ժպտիլ։

Վայրկեան մը վերջ այդ ժպտին յաջորդեց տխրութիւն մը, եւ միմիջեց ինքնիրեն. «Հաւանաբար հիմակ ալ պէտք եղածէն աւելի Դոս Կոլը անցած է եւ շատ մեղմ կերպով պիտի դատէ մարդիկը»։ Քիչեր կան որոնք կը հասնին կէսէն վեր կեանքի այն բարձրութեան, ուր պէտք է որ հասնին եւ կարող են հասնիլ։

(Անգլերէնէ)

Ատաբազար

ՅՈՎ. Ս. ԱԼԻՍԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐԻՆԷ

Մայիս 11ի (Ն. Տ.) կիրակին հոգեւոր միութարութեան եւ բերկրութեան նշանաւոր օր մը եղաւ մեզ համար։ Տեղւոյս Աւետ. եկեղեցին նախապէս իմանալով թէ բաւարարողութիւն պիտի ունենայ վայելելու ներ-

կայուն թիւերն Պիթիզի միտինար Տր. Բոլի, առիթն օգտուելու ուղիով, որոշեց որ Սբ. Հաղորդութեան եւ Մկրտութեան խորհուրդները մատակարարուին միտինարին ձեռամբ։ Եւ որպէս զի ժողովուրդը նախապատրաստութիւն ունենայ Տէրոջը Ընթրեաց Սեղանին մօտենալու, ամբողջ եօթնեակ մը աղօթածոցով յատկացուեցաւ։ Մեր պատուական հիւրն ալ նոյն եօթնեակին մէջ եկաւ։

Առաւօտեան (Ը. Թ.) ժամ 11-ի զանգակահարութեան ատեն արդէն երկսեռ ստուար բազմութիւն մը խոնուած էր ժողովարանին մէջ։ Երգէ մը եւ աղօթքէ ետքը Վեր. Մր. Բոլ սահուն Հայերէնով քարոզեց, նիւթ ունենալով ձեռնարկեց Սեղանեաց Սեղանին մէջ։ Բացառեց թէ ինչ է անդամակցելու եկեղեցւոյ հետ եւ ինչո՞ւ անդամակցելու ենք, ինչ է պարտականութիւնն անդամոց առ եկեղեցին։ Յետոյ կարդաց Աւետ. Եկեղեցւոյ հաւատոյ դաւանագիրը եւ 21 երկսեռ անձինք յոտնկայս իրենց հաւանութիւնն յայտնեցին զխոն խոնարհումով։ Եկեղեցւոյ երկսեռ անդամք եւս ոտքի կայնելով նոր անդամներն եկեղեցւոյն մէջ ընդունելու հաւանութիւն տուին։ Տեղւոյս Աւետ. եկեղեցւոյն տոմարին մէջ ցարդ այսչափ մեծ թուով անձանց մէկ անգամէն եկեղեցւոյ անդամ ընդունուիլն չէ գրուած։ Հոգեւոր արթնութեան ապացոյցը չէ՞ ասիկա, որ արդէն ուրախ ենք լսել թէ յերեւան գալ սկսած է այս երկրի մէջ զանուո՞ղ Աւետ. ժողովրդոց մէջ, ինչպէս կարգացինք վերջերս Թուրք եւ Հայ Աւետ. քերականներու մէջ եւ կը յուսանք թէ սոյնօրինակ ուրախ լուրեր պիտի կարդանք նոյն Պատ. Թերթի սիւնակներուն մէջ։ Այս պաշտամունքէ անմիջապէս վերջ Պատուելին մկրտեց 19 փոքրիկներ եւ 2 օրիորդներ 12-14 տարեկան։ Ասոնք պահ մը առաջ իրենց հաւատոյ դաւանութիւնն ալ տալով եկեղեցւոյն միացան։ Այսպէս սուրբ օրուան առաւօտեան մէկուկէս ժամն հոգեւոր մեծ ուրախութիւն առթեց մեզ, եւ ամէն ոք սպասեց յետ միջօրէի պաշտաման, յորում Հաղորդութեան սեղան պիտի բացուէր։

Ժամ 6-ի (Ը. Թ.) զանգակահարութեան շատ առաջ երկսեռ խուռն բազմութիւն մը գրաւած էր աղօթատեղւոյն նստարաններն, մինչ բազմութիւնը ստիպուած էին ոտքի վրայ մնալ եւ այլ ժողովարանի դռնէն եւ պատուհաններէն կ'ունկնդրէին պաշտաման։ Ամպիոնին վրայ բազմած էին պատուելիք Մր. Բոլ եւ Մր. Բոլարթ Ս. Սթէյփըլըն։ Երգէ մը վերջ Պատ. Արքիմար աղօթեց։ Յետոյ նախ Մր. Բոլ կարճ այլ աղօթք քարոզ մը խօսեցաւ Հաղորդութեան վրայ։ Եւ աղօթելէ վերջ հացը կտրեց ու եկեղեցւոյ անդամք մասնակցեցան։ Ապա Մր. Բ. Ս. Սթէյփըլըն խօսեցաւ գեղեցիկ իմն գիւնոյ բաժակին վրայ, եւ յուզեալ չեչուով աղօթելէ վերջ եկեղեցին բաժակէն ալ վայելեց։ Պաշտամունքը փակուեցաւ առաքելական օրհնութեամբ։ Քաղցր եւ մխիթարական տպաւորութեան տակ ամէն ոք մեկնեցաւ աղօթատեղիէն։ Ո՛հ, իցիւ թէ այս երկրի Աւետ. եկեղեցեաց եւ ամէնուն ալ շնորհուէր մեր երկնաւոր Հօրմէն Պենտեկոստէի օրհնեալ օր մը եւ բոլոր Քրիստոնեայք Աստուծոյ Հոգւով վառէին, հրահրուէին։

Ամսուս 18-ի կիրակին ի Տէր հանգեաւ Ամերիկեան Որբանոցի որբերէն Նշանիկ Մովսէսեան, բնիկ Դերջանցի, իր 10 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։ Նշանիկ բարի որբուկ մ'էր, աշխատասէր եւ հնազանդ։ Իր ուսուցիչն լինելով շատ ցաւ գգացի անոր վաղահաս մահուան համար, որովհետեւ իր շատ մը

դասընկերներն կը գերազանցէր իր վարուց, բարուց եւ ուսման համար ունեցած տենչոյն առաւելութեամբ։ Անոր դադարին հետեւեցան որբուկներ տրտում, տխուր։ Թէեւ հոս յերկրի որբ մ'էր Նշանիկ, այլ կը հաւատանք թէ նա ունի այժմ յերկինս սիրելի Հայր մը եւ Փրկիչ մը, որ իր «գառնուկները իր բազուկով կը ժողվէ, ու զանոնք իր գրկացը մէջ կը կրէ» (Ես. Խ. 11)։

Կարին

ԱՐԵՎԱԿ Կ. ԹԻԹԻՆԻԱՆ

ՎԱՆԱՅ ԱԻԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Վանայ Հայ Բողոքական ժողովուրդը ի վաղուց անտի եկեղեցական աւելի բարեւոք վիճակի մը չարժանացաւ քան վերջի երկու կամ մէկուկէս տարիներուս մէջ։

Փոփոխութիւնը, որ նկատելի եղած է, առանց պատճառի արդիւնք մը չէ։ Երկար տարիներ Վանայ Աւետարանական եկեղեցին անհովիւ հօտի մը կը նմանէր եւ Ամերիկացի միտինարները, որչափ որ գործի գլուխն էին, բարեսիրական այնքան զբաղումներ ունէին որ իրաւամբ անոնց կը դժուարանար բարեկամաց տունները մէկիկ մէկիկ այցելել, անոնց ընտանեկան վիճակները իմանալ, Բաց աստի, ժողովական բեմը կարօտը կը քաշէր պարզ եւ դիւրահասկանալի լեզուով Քրիստոնէութիւն քարոզող Հայ քարոզիչ մը։ Արդ այն պակասները օրէ օր եւ ամէն ամիս այնքան նկատելի եղան որ տեղացիները սրտանց փափաքեցան հովիւ մը ունենալ, զի փոխած ցանկով չըլաւ պատեալ Տէրոջ այգին շատ մը մտից ճանապարհներ կ'ընծայէր Սատանային։ Հայ Բողոքական ժողովուրդը, չնայելով իւր նիւթական անձուկ պարագաներուն, բարեսիր միտինարաց օգնութեամբ ձեռք զարկաւ հովիւ մը փնտնելու։ Ուրախ ենք որ Մարտուանի Ամերիկեան Գողթնի չըլանաւարտներէն Պատ. Կարապետ Շիրինեան բաւական տարիներ Տրապիզոնի եւ Երիզայի եկեղեցիները հովուելէն վերջ հրաւերով մը մեզի եկաւ, եւ ցրուելու վտանգի մէջ եղող հօտը հովուելու դերն առնելով կարճ ժամանակի մէջ բաւական շատ գործ տեսաւ։ Թէ՛ ինք եւ թէ՛ իւր ազնուասիրտ կինը Քրիստոնէութեան բուռն նախանձով լեցուած կիրակի օրեր քարոզելէ եւ դասախօսելէ զատ շաբաթուայ միւս օրերու մէջ ալ յաճախակի կ'այցելէին եղբարց տուններ, եւ հոգեւոր խօսակցութիւններ կ'ունենան։

Վերջերս տեղացի թէ՛ Բողոքական եւ թէ՛ Լուսաւորչական ժողովրդոց մէջ կրօնական նոր եռանդ մը արժարժեցած է, այնպէս որ կիրակի օրեր ժողովարանը խուռն բազմութիւն մը ընդունելու անբաւական կու գայ։ շատեր կը յօժարին յոտնկայս ունկնդրել վերջ, մինչ ուսանք ալ տեղ չգտնելով ետ կը դառնան։ Այս առթիւ նոր եւ աւելի ընդարձակ ժողովարան մը շինելու խնդիրը ժողովուրդը նկատողութեան առած է։ Տնտեսական անձուկ պարագաները աւելի ճնշիչ են, քայքայ Տէրոջը Թագաւորութեան յառաջման համար ինչ չարժեք զոհել։ Հաւատարմ ենք թէ, երբ այսպիսի բարենպաստ գործի մը սկզբնաւորութեան հասնինք, Քրիստոնեայ բարեօրրաց ձեռնտուութիւնները ամենուստ անպակաս պիտի ըլլան Աստուծոյ Թագաւորութեան գործն յառաջացնելու համար։

Վան

Կ. Թ. ՇԱԼՃԵԱՆ

ՊԻԹԻԶԻ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Տեղւոյս Ամերիկեան երկու նուիրական հաստատութեանց մէջ 20-30 տարիներէ հետէ խնամուած եւ դաստիարակուած են շատ մը

Թոշակաւոր եւ շատ մը անխնամ աղքատ տղայք, որոց ոմանք, մարդ կամ կին, այսօր ժողովրդեան եւ մարդկութեան մէջ իրենց ունեցած դիրքը, կը համարձակիմ ըսել, մեծաւ մասամբ այդ դպրոցներուն կը պարտին, ինչպէս նաեւ անշուշտ իրենց աշխատութեան քիչ շատ։

Նախեան Բ. Դպրոց, յանուն վաղամեռիկ եւ մեծանուն հիմնադիր Մր. Նախի, մեր էն սիրելի միտինարին, 4 կարգ չըլանաւարտներ ունեցեր է, 21 անձ ընդ ամենայն, որոց 3ը միայն այժմ կուսակալութեան մէջ կը գործեն իբր քարոզիչ կամ ուսուցիչ։ Ասոնցմէ 3ը Խարբերդի Աստուածաբանական Ճեմարանի ընթացքն եւս աւարտած են։ Մնացեալ 18 պաշտօնեաները, մեծ մասամբ յԱմերիկա, ուրիշ սթէյշըններու մէջ են։ Յաջորդաբար դասախօսած են հոն մի քանի կարող ուսուցիչք-գողթնականք (Եփրատ Գողթնէն)։ Նախ, Պատ. Սիրանի որդին Պ. Յակոբ (այժմ յերկինս), Պ. Միհրան Տամպուրաճեան (այժմ Պատուելի եւ ի Պարսկաստան), Պ. Խաչատուր Խարբերդցի (այժմ Պատուելի յԱմերիկա), Կաւկասեան երկու եղբարք, Պ. Մամբրէ (այժմ ի Մանիսա) եւ Պ. Արմենակ (այժմ յերկինս)։ Վերջի 3-4 տարիներ դասախօսած է դպրոցիս առաջնակարգ եւ կարող չըլանաւարտներէն Պ. Միհրան Յ. Գարբիշեան (այժմ ի Խարբերդ)։ Ներկայ դպրոցի վիճակը կրնայ քիչ շատ գոհացուցիչ համարուիլ։ Մր. Բոլ, բուռն փափաք յայտնելով դպրոցն իւր նախկին դիրքին բերելու, Այնթապի գողթնէն ուսուցիչ մը բերած է այս անցեալ չըլանին։

Տեսչութիւնը որչափ որ Վեր. Մր. Բոլ վարչութեան ներքեւ է, այսու ամենայնիւ իւր ծանրաշխատ գործերուն պատճառով, գրեթէ գործին մեծ մասը չնորհափայլ Միսիս Բոլ կը կատարէ։ Անուրանալի է ազնիւ տիկնոջ սէրն եւ գուրդուրանքը, հոգն եւ խնամք առ խեղճուկ որբեր, զորս իր «զաւակները» կը կոչէ։ Բաց աստի, իբրեւ փոխ տեսուչ, շատ մը ներքին եւ արտաքին գործերու կը հօկէ մեր համակրելի քարոզիչ Խաչիկ Էֆ. Վարդանեան։ Կու տայ նաեւ կրօնի դաս Ա. եւ Բ կարգերուն եւ Հայերէնի դաս Գ կարգին։ Այժմ մեր չըլանակի մէջ երեք տարբեր ճիւղեր կան կրթական գործին։ (ա) Բ. Դպրոց խառն որբերու, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ սաներով։ 40 աշակերտաց մեծ մասը որբ են։ Եթէ ասոնք չըլլային, երբեք կանոնաւոր դպրոց չունէինք։ (բ) 35 որբով Գերման որբանոց, (գ) 38 որբով հին որբանոց։ Այս ուսանողներու մէջ երեք տեղեր (Բ. Դպրոցի եւ երկու որբանոցներու մէջ) 40 ցերեկօթիկ աշակերտք կան եւ 10 Թոշակաւոր գիշերօթիկք։ 40 ցերեկօթիկներուն 30ը հազիւ կանոնաւոր Թոշակ կը վճարեն։ Էն բարձր ամսաթոշակն է 4 դահեկան Գիշերօթիկ ուսանողներու տարեթոշակն եւս համեմատութեամբ ուրիշ դպրոցներու խիստ դիւրամատչելի է։

Որբանոցներու բարոյական եւ ֆիզիքական ներկայ վիճակը լաւ է ամենայնիւ։ Կը յուսանք թէ ի մօտոյ որբերու օգտակար կարգ մը, անդրանիկ չըլանաւարտներ հին որբանոցի կարող պիտի լինի իւր ուսման համեստ դրամադրով գործի առաքարէզ նետուելու եւ օգտակար լինիլ։ Կը փափաքեմ այլ առթիւ մեր քոյր դպրոցին — «Մատենթ-Հոլեոք» — մասին գրել։

Պիթիզ

ՄԱՐԻՍ ԲՈՆՄԵՐՍԻ

Ե. Բ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԻՐԱՎՈՐԵԱՆ ԱՂՕԹԱՐԻԺԱՆ
Պայալը Հառուսի մատրան մէջ ժամը 8-ին (Ը. Թ.)։ Նիւթ, Բ Տիմ. Ա. 7։

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սպարապետութիւնը ինկրիւթիւ երկաթուղիի 20 կառք ցորեն ապսպրեց բանակին հաց հայթայթող փոռերուն համար, քանզի ապացուցուած է թէ տեղական ցորենը աւելի աղէկ է։ Մալխա՛ն այդ առիթով կ'ըսէ իմաստութեամբ թէ, եթէ Անատոլուի ցորենը աղէկ է, պէտք է որ հող տարուի աւելի բարւոքել սերմնացու ցորենները։ Անատոլուի երկաթուղիի ընկերութիւնը այդ ուղղութեամբ ջանքեր ի գործ կը դնէ տարիներէ ի վեր։ Մալխա՛ն կ'ըսէ թէ պէտք է այդ ջանքերը նորոգել եւ քաջալերել։ Այդ լրագրին այս խօսքը շատ կարեւոր է։ Պէտք է որ այս երկրին երկրագործները կարող ըլլան յաջողապէս մրցիլ ուրիշ երկիրներու երկրագործներուն հետ։ Այդ նպատակին հասնելու համար երկու բան անհրաժեշտ է։ Մին այն է որ իրենց արտադրութիւնը ամէն աղէկ տեսակէն ըլլայ, ինչո՞ւ չարտադրեն անոնք ամէնէն աղէկ ցորենը, գարին, եւն. զոր երկիրը կարող է արտադրել եւ ինչո՞ւ ամէնէն ընտիր տեսակէն չըլլան անոնց արջառը եւ ոչխարները։ Եւ քանի միւս բանն է հաղորդակցութեան միջոցները կատարելագործել, որպէս զի փոխադրութեան ծախքը որչափ կարելի է թեթեւ ըլլայ։ Այս երկիրը այս երկու տեսակէտով ալ սկսած է յառաջդիմել վեհ. Սուլթանին իմաստուն առաջնորդութեամբ։

Հեռագրական նոր սակացոյցը շարաթ սկսաւ գործադրուիլ։ Ջնշուած է հեռագիրներու համար իրրեւ ծախք առնուած 5 դահ.ը, նաեւ Ղալաթիոյ եւ Սիրքէճի մասնաձիւղերէն առնուած 100 փարայի վարձը։ Պոլսոյ եւ արուարձաններու միջեւ փոխանակուած հեռագիրներու 20 բառը 100 փարա է, աւելի բառերէն իւրաքանչիւր 10ին համար կ'առնուի 50 փարա։ Կ. պոլսէ դէպ ի քաղաքապետական գաւառակները (Կղզի, Գարթալ, Մաքրիքէօյ, եւն.) եւ Իզմիտ, Պիղա եւ Չաթալքա գաւառները, նաեւ նահանգի մը մէկ քաղաքէն միւսը զրկուած հեռագիրներուն բառը 10 փարա է, պայմանով որ 20 բառէն պակաս չըլլայ։ Սահմանակից նահանգներու միջեւ փոխանակուածներու բառը 20 փարա է, պայմանով որ 15 բառէն պակաս չըլլայ։ Իսկ ոչ սահմանակից գաւառներու միջեւ փոխանակուածներու բառը 1 դահ. է, նուազագոյն սակը 10 դահ. ըլլալու պայմանով։

Կէորկի Միխայիլովիչ Մեծ դուքսը եւ մեծ զքսուհին անցեալ հինգշաբթի Կայս. պալատան մէջ ճաշեցին վեհ. Սուլթանին հրաւիրմամբ։ Յաջորդ օրը ներկայ եղան Սէլամ-լըզի արարողութեան, որմէ ետքը հրաժեշտ առին Ն. Կ. Վեհափառութենէն. եւ երեկոյին դէպ Օտեսա ուղեւորեցան։ Վեհ. Սուլթանը առաջին կարգի Օսմանիյէ պատուանշան շնորհեց մեծ դքսին եւ առաջին կարգի Շէֆա-գաթ մեծ դքսուհիին։

Սէրէի նոր մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Մախսուսէի վարչութեան համար շինելի նոր շոգենակներուն վրայ։ Շոգենակները թուով 6 պիտի ըլլան եւ պիտի շինուին Գաւառի Աւսարիական նաւարաններուն մէջ եւ պիտի բանին միմիայն կամուրջին ու Հայտարարչայի եւ Գատըքէօյի միջեւ։ Որովհետեւ Անատոլուի երկաթուղիի ընկերութիւնը տուած է կանխաւ դրամը, այդ երթեւեկներուն առաջին տասը տարւոյ հա-

սոյթը նոյն ընկերութեան պիտի տրուի։ Այս կարգադրութիւնն սկսաւ Յունիս 1/14ին։ Յայնմհետէ տոմարի վաճառման տեղը կը դըտնուի երկու պաշտօնեայ, մին Մախսուսէի վարչութենէն, մին ալ Անատոլուի երկաթուղիի ընկերութենէն։

Կառավարութիւնը Օտեսայի ձիավաճառ Չէրէֆաքիին հետ պայմանագրութիւն կնքած է թնդանօթածիգ զօրաց յատուկ 1,000 ձիի համար։

Ծովային նախարարը Կայս. հրամանագրով կ'արտօնուի Անգղիական նաւատորմին համար վերջերս շինուածներուն նման կարգ մը պողպատեայ նաւեր գնել Անգղիոյ մէջ։ Նաւային սպայ մը Լոնտոն զրկուեցաւ, որպէս զի տեղեկագիր մը պատրաստէ այդ նաւերուն վրայ։ Անցեալ ուրբաթ Չարը եւ Չարուհին Ֆերտինանտ իշխանն ընդունեցան ի Փեթերսով, ուր իշխանը երեկոյին անոնց Վեհափառութիւններուն հետ ճաշեց։ Չարը հետեւեակա-զօրաց 54րդ գնդին պատուակալ գնդապետ անուանեց իշխանը։ Շաբաթ Ֆերտինանտ իշխանը Քրասնօէ Սէլօի մէջ ռազմավորձի մը ներկայ եղաւ եւ յետոյ միջօրէի ճաշի հրաւիրուեցաւ Վլատիմիր մեծ դուքսէն։ Կիրակի ճաշեց Լամատորով կոմսին եւ Ռուսական քանի մը նախարարներու հետ։ Նոյն օր Սթ. Փեթերսպուրկէ Մոսքուա ուղեւորեցաւ։ Պուլկար վարչապետ Մ. Տանէվ եւ Ռուսիոյ Երեւանական նախարարի օգնական Մ. Վիշնէկրացքի երկուշաբթի Սթ. Փեթերսպուրկէ Փարիզ ժամանեցին Պուլկարական փոխա-ռութեան բանակցութիւնները վերջացնելու համար։

Թղթատարական եւ հեռագրական վարչու-թիւնը որոշեց նամակատան շէնք մը կառուցանել Սիրքէճի կայարանին պարտէզին մէջ։ Արդէն գտնուած նամակատունը շատ փոքր է եւ ի մօտոյ նորին շինութեան պիտի ձեռնարկուի, կ'ըսուի։

Երեւանական նախարարը Եմէնէ եկած 173.754 ռէալ զրկեց փողերանոցը որպէս զի փոքր դրամի վերածուին։

Անցեալ շաբթուան վերջին երեք օրերը երկրաշարժի բուռն ցնցումներ զգացուեցան Համիտիյէի մէջ եւ Սըվազի նահանգին այլ-եւայլ կողմերը, կիրակի ալ երկու ցնցում Սէլանիկի մէջ։ Սակայն կը թուի թէ ոչ մին ծանր լինաս տուած է։

Կիրակի վեհ. Սուլթանը հեռագրով շնորհակտեց Վիլհելմ կայսրը՝ անոր գահակալու-թեան 14րդ տարեդարձին առիթով։

Քաղէկացիներու (Կաթոլիկ Նեստորական) Պատրիարքը, Տ. Էմմանուէլ Թովմաս, անցեալ հինգշաբթի Մեծ Եպարքոսին, Շէյխ Իւլ Իսլամին եւ նախարարներէն ոմանց այցելելէ ետքը, Հոռոմ ուղեւորեցաւ։

Վեհ. Սուլթանին կողմէ Էտուրտ թագաւորին թագադրութեան հանդէսին ներկայ գտնուելու համար որոշուած պատուիրա-կութիւնը երկուշաբթի ճամբայ պիտի ելլէր, բայց չորեքշաբթի ելաւ։ Պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ Պետական Խորհրդոյ անդամներէն Թէրիան փաշայէ, Մեծ Եպարքոսին որդի եւ Պետական Խորհրդոյ անդամ Նամըզ պէյէ եւ վեհ. Սուլթանին թիկնապահներէն Չօր. Նապըր փաշայէ։

Անցեալ ուրբաթ Ատանայի կուսակալու-թեան Օսմանիյէ աւանին մէջ հրդեհ ծագեցաւ եւ 1 տուն, 2 փուռ, 2 սրճարան, 28 խանութ եւ դեռ անաւարտ 11 ուրիշ խանութներ այրեցան։ Նոյն օր Իւզկիւպի մէջ 7 խանութ այրեցաւ եւ 3 խանութ ալ փրկուեցաւ։ Կողմը կ'անցնելու համար։

Էրէյլի առջեւ խրած Նիշի շոգենակը վերջապէս ջուրին երեսը հանուեցաւ եւ շա-բաթ մայրաքաղաքս հասաւ։

Ամերիկեան Կարմիր Խաչի ընկերութեան մարդոցմէն Տր. Սէյնթ եւ իր երկու ընկեր-ները, որոնք մայրաքաղաքս կը գտնուին, անցեալ ուրբաթ վեհ. Սուլթանին մասնա-ւոր արտօնութեամբ, տղայոց Համիտիյէ հի-ւանդանոցը եւ Երլուզի ու Կիւմիւշուի հի-ւանդանոցները այցելեցին եւ ամենաբարձր գովեստով եւ սքանչացումով խօսեցան սոյն հաստատութիւններուն վրայ։

Կեդրոնական բանտէն 80 բանտարկեալ-ներ, որոնք իրենց պատժի պայմանաժամուն 2/3ը լրացուցած են, չորեքշաբթի Մարգա-րէին ծննդեան տարեդարձին առիթով ազատ արձակուեցան Ն. Կ. Վեհափառութեան հրա-մանով։

Ջինուորական եւ քաղաքային պաշտօնեա-ներու հանգստեան թոշակի անուակի վար-չութեան ընդհանուր տնօրէն Թէվֆիգ փա-շա մեռաւ անցեալ շաբթու 88 տարեկան։ Աւելի քան 40 տարի առաջ վեզիրութեան բարձրացած էր։ Եղած էր Երեւանական նա-խարար եւ քանի մը գաւառներու կուսակալ։

Անցեալ ուրբաթ Ոսկեղջիւրի թիւ 2 շո-գենակը, Ունգափանի կամուրջին տակէն անցնելու միջոցին, ընդհարում մը ունեցաւ մավունայի մը հետ, որու ցոռկը մտաւ շոգենակին խուցին մէջ եւ հոն քնացող տոմ-սավաճառի մը գլխուն զարնելով մեռուց զայն նոյնհետայն։ Նոյն օր Շիրքէթի 23 թիւ շոգենակը Իւսկիւտարէ Չէկիլքէօյ եր-թալու միջոցին նաւակի մը զարնուեցաւ, որու մէջ վեց անձեր կային, եւ մին, երի-տասարդ Հրեայ, խեղդուեցաւ։ Մալխա՛ն այս արկածին ականատես եղողներէն կ'ի-մանայ թէ յանցանքը շոգենակին նաւապե-տինն էր, որ ըմպելիքի ազդեցութեան տակ կը թուէր։

Պետական Խորհրդոյ անդամ Ջիւսէյրզատէ Ահմէտ փաշայի ապարանքն ի Շիրիլ այրեցաւ։ Բաց ի տան արժէքէն, կահերուն եւ գիրքե-րուն արժողութիւնը կը հաշուուի 6,000 ոսկի։ Ահմէտ փաշա ամարանոց գացած էր երկու շաբաթ առաջ։

Չորեքշաբթի իրիկուն Ագսէրայի կողմը հրդեհ ծագեցաւ 23 սենեակով խոշոր տունէ մը, եւ 24 տուն, 1 թէքքէ եւ 1 մէսհիտ այրեցան։

Պէյրութէ կը հեռագրուի թէ Եմէնի լեռ-նուտ կողմերը յորդ անձրեւ տեղացած է եւ թէ Մուրի դաշտը ողողուած է։

Վեհ. Սուլթանը Գոնեայի պահեստի զօրաց գնդին դրօշ մը նուիրեց, դրօշ մ'ալ Էտիր-նէի հեծելազօրաց նորակազմ գնդին, երկու դրօշներուն ալ յանձնումը մեծ հանդէսով կատարուեցաւ։ Այդ առիթով յոյժ պատշաճ ուղեւորներ խօսուեցան Գոնեայի կուսակա-լէն եւ Էտիրնէի կուսակալէն։

Կիրակի մայրաքաղաքս Անգղիական դես-պանատան մատրան մէջ գահաբանական պաշ-տօն կատարուեցաւ Հարաւային Ափրիկէի մէջ կնքուած հաշտութեան համար։

Լէւէնի Հերէւի Իզմիրի թղթակիցը կ'ըսէ թէ անցեալ շաբթուան տաք եւ չոր օրը գարիի եւ լուրիայի բերքերուն նպաստաւոր եղաւ, նմանապէս ուրիշ բերքերու, մանա-ւանդ թուղի եւ ձիթապտղի։ Այգիները լաւ վիճակ ունին։ Արտերու մէջ ընդհանուր դործն է ափիոն քաղել։ Արդէն իսկ 100 կողով բերուած է շուկայ։

Մարգուանցի Թորիկեան եղբայրները Չէլ-թէք անուն տեղին վրայ ալիւրի գործարան մը կառուցած են, որու համար Եւրոպայէ բերուած մեքենաները մաքսէ գերծ պիտի ըլլան Կայս. հրամանով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մէջ Բէրաւի . Սըր Հէնրի Ֆաուլըր Երեսփ. Ժողովին մէջ առաջարկեց յետաձգել քննութիւնը ելեւմտական ծրագրի այն յօդուածին , որով տուրք կը դրուի ցորենի վրայ : Ըսաւ թէ ելեւմտացոյցը պատրաստուեցաւ սա ենթադրութեամբ թէ պատերազմը պիտի շարունակէ մինչեւ տարւոյս վերջը եւ 40,000,000 Անգլ. ոսկիի ծախք պիտի պատճառէ Կառավարութեան : Բայց ելեւմտական նախարարը հաշուեց թէ խաղաղութեան վերահաստատման չնորհիւ այդ գումարէն պիտի խնայուի 28,000,000 ոսկի : Այսու ամենայնիւ ուղեց որ տուրքը շարունակուի , որպէսզի անսովորագոյն զինուորները հայրենիք վերադարձնելու ծախքը եւ ուրիշ ծախքեր : Խոստովանեցաւ սակայն թէ 10,000,000 Անգլ. ոսկի պիտի աւելնայ դարձեալ : Սըր Հէնրի ըսաւ թէ պէտք է այդ գումարը ծառայեցնել հարկատուները ցորենի այս նոր տուրքէն ազատելու նպատակին , կամ ղէթ պէտք է իրենց քուէն յետաձգել մինչեւ որ ելեւմտական նախարարը ժողովին ծրագիր մը ներկայացնէ թէ ինչպէս պիտի գործածուի 28,000,000 ոսկին : Սըր Հէնրի առաջարկը 176ի դէմ 264 քուէով մերժուեցաւ , եւ յետոյ առաջարկուեցաւ որ ցորենի տուրքը միայն մէկ տարւոյ համար հաստատուի : Ելեւմտական նախարարը պաշտպանեց տուրքը իբրեւ մնայուն աղբիւր մը հասոյթի եւ , պատասխանելով Սըր Ուիլիամ Հարքըրթի որ հարցուց թէ Կառավարութիւնը արդեօք առաջադրած է գաղթականութիւններուն նպատակաւ մաքսային սակացոյց հաստատել Անգլիոյ մէջ , ըսաւ թէ «միթէ Բրիտանական բովանդակ պետութեան մէջ ազատ վաճառականութեան հաստատումը իրարու աւելի ամուր պիտի չկապուին մայր երկրի եւ գաղթականութիւնները քան ուրիշ ոեւէ բանով : Միթէ աղէկ բան եղաւ երբ մաքսային միութիւն հաստատուեցաւ Գերմանիոյ մէջ : Միթէ լաւ բան եղաւ երբ Ամերիկեան Միութեան նահանգները ամէն մաքս շնչեցին իրենց մէջ : Եթէ կարենանք ազատ վաճառականութիւն ունենալ մեր գաղթականութիւններուն հետ , չեմ հասկնար որ այդ պատճառով անհրաժեշտ պիտի ըլլայ մաքսերն աւելցնել օտար ազգերու դէմ : Սիւն Գաւալ անգամ , որ ջերմ պաշտպան է Կառավարութեան եւ չհակառակիր ցորենի մաքսին , կը կարծէ թէ պէտք է ետ կենալ եւ կամուտի տուրքը բարձրացնել եւ թէ , եթէ հիմա ընտրութիւն տեղի ունենար , տուրքի այդ յաւելման պատճառով հազարաւորներ Կառավարութեան դէմ պիտի քուէարկէին : Պատերազմական նախարար Մր. Պրոպրիէ Երեսփ. Ժողովին մէջ ծանոյց թէ արքայական յանձնաժողով մը պիտի կազմուի Հաւաւային Ափրիկէի պատերազմի ընթացքին ընդհանուր քննութիւնը կատարելու համար : Մր. Լինչ , որ Պօէրներուն հետ Անգլիոյ դէմ կողակցաւ , կ'ըսուի , Նոյեմբեր ամսոյ մէջ երեսփոխան ընտրուեցաւ Իրլանտայի մէկ գաւառէն : Բացակայ էր Անգլիայէ մինչեւ անցեալ շաբթու , երբ Նիւէնշըն հասաւ եւ ցամաք ելլելուն պէս բռնուեցաւ ու պիտի դատուի իբրեւ գաւառէն :

Հարաւային Աֆրիկէի հաշտութիւն . Մր. Շալը Պըրկըր մասնոյ յանձնեց պատճէնն այն որոշման զոր Պօէրները Մայիս 31ին տուին ի վէրինիկիւն : Ահա թարգմանութիւնը . «Բրանսվալի եւ Ազատ Պետութեան բնակիչներու պատուիրակներուն այս համաժողովը ցաւով

կ'իմանայ թէ Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան պայմանները կ'ամ ամբողջովին ընդունուելու են , կ'ամ մերժուելու են : Կը ցաւի որ Բրիտանական Կառավարութիւնը կը մերժէ բանակցիլ անկախութեան հիման վրայ , կ'ամ Թրանսվալի Կառավարութեան թոյլ տալ որ հաղորդակցի Եւրոպական պատուիրակներուն հետ : Այս որոշման ղերը , նկարագրելէ ետեւ պատերազմին հետեւանքները , երկրին աւերումը , ապաստանի բանակետներուն կազմութիւնը , բնիկներուն թշնամութիւնը , Պօէր գերիներուն արտաքսումը եւ մնացած սակաւթիւ պատերազմիկներուն չքաւոր ու սովամահ վիճակը , կը յարէ , «Այս համաժողովին կարծիքն է թէ այլեւս բանաւոր պատճառ չկայ յուսալու որ պատերազմը շարունակելով անկախութիւն ձեռք կը բերուի եւ ոեւէ արգարացում չկայ թշնամութիւնները շարունակելու : Ուստի համաժողովս կ'ընդունի պայմանները եւ վստահութիւն կը յայտնէ թէ այս կերպով յառաջ եկած կացութիւնը պիտի բարւոքուի , այնպէս որ ժողովուրդը երթալով վայելէ լիովին այն արտօնութիւնները որոնց արժանի է : Ապա Պօէրական որոշման ղերը իտրին գոհունակութիւն կը յայտնէ սա ղերկոյցին համար թէ մեծ չափով ներում պիտի չնորհուի Բրիտանական այն հպատակներուն որոնք իրենց կողմէ կողակցան : Անձնատուութեան գործը յառաջ կ'երթայ առանց դժուարութեան : Մինչեւ շաբաթ օր , ըստ Լորտ Բիշօփի հեռագրին , 12,850 Պօէր անձնատուր եղան : Ուրիշ աղբիւրէ մ'ալ կ'իմացուի թէ մինչեւ երկուշաբթի 15,177 Պօէր անձնատուր եղան : Զօր. Տըլարի 800 մարդով անձնատուր եղաւ ի Լիխթենպէրկ , իր տեղակալը , Զօր. Բէմի , քանի մը հետեւորդներով անձնատուր եղաւ ի Մէյֆըլդ : Փրիթորիայի զօրախմբէն ողջ մնացողները , նախորդ նախագահ Սթէյնի անձնապահ զօրքերը , եւ Զօր. Ֆուլչէ որ Բարեյուսոյ Գլխի գաղթականութեան մէջ կը գործէր , անձնատուր եղած են : Օրէյնսի երկրին մէջ անձնատուր եղողներէն ոմանք 11-16 տարեկան էին , եւ Տը Ուէթ ըսաւ թէ անոնք իր լաւագոյն զօրքերէն էին : Պօէրները անձնատուր ըլլալէ ետքը սկսան եղբայրաբար վարուիլ Բրիտանական զօրաց հետ : Բրիտանական լաւագոյն զգացումներով , Ամէնէն աւելի զայրոյթ կը ցուցնէին կարծես Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ , այդ երկրներու լրագրիներուն լեզուէն խաբուած եւ աւելի դիմադրել քաջաբերուած ըլլալով : Պոթա , Տը Ուէթ եւ Տըլարի զօրավարները կը յուսան ի մօտոյ Եւրոպա այցելել : Զօր. Պոթա Յուլիսի մէջ կը սպասուի ի Պրիւսի : Մր. Գրիւլըրի հետ տեսակցելէ ետքը Լոնտոն պիտի երթայ եւ հոն պիտի մնայ քանի մը շաբաթ :

Ֆրանսա . Անցեալ երեքշաբթի նորընտիր Վարչապետը Երեսփ. Ժողովին մէջ կարգաց Կառավարութեան աշխարհավարութեան յայտագիրը : Ահաւասիկ անոր կէտերէն ոմանք . Զինուորական ծառայութիւնը երկամեայի պիտի վերածուի . միաբանութիւններու օրէնքը խստիւ ի գործ պիտի դրուի եւ ի հաշիւ պիտի կոչուին բոլոր այն եկեղեցականները որոնք քաղաքական ասպարէզ իջն օրէնքին հակառակ : Կառավարութեան Հանրապետական ձեւին ոխերիմ հակառակորդ եղողները պաշտօնանկ պիտի ըլլան . ելեւմտական կացութիւնը պիտի բարւոքուի մասամբ հանրային ծախքերու մէջ խնայելութիւն ընելով , մասամբ ալ կարգ մը հին տուրքերու տեղ եկամուտի տուրք հաստատելով : Յայտագրով կ'ըսուի նաեւ թէ Կառավարութիւնը պիտի

առաջարկէ շնչել այն օրէնքը , որով կը ներուր պետական հսկողութեան տակ չգտնուող զրպարոցներու գոյութեան , այսինքն պիտի աշխատի բոլոր եկեղեցական զարոցները կրթական նախարարութեան իրաւասութեան ենթարկել : Մ. Գոնպի այս յայտագիրը թերթերուն մէջ քննադատուեցաւ իբրեւ անորոշ լեզուով բանաձեւուած եւ իբրեւ տարբեր կուսակցութիւններու տարբեր բան նշանակելու ընդունակ գրութիւն : Նախարարական այս յայտագրին նկատմամբ տեղի ունեցած վիճաբանութեան մէջ Մ. Գոնպ ըսաւ թէ Կառավարութեան աշխարհավարութեան յատկանշական հանգամանքը պիտի ըլլայ պայքար ընդդէմ ազգայնականութեան եւ կղերականութեան : Վիճաբանութիւնէն ետքը նախարարութեան վստահութիւն յայտնուեցաւ 124ի դէմ 329 քուէով : Բայց կը զգացուի որ նախարարութիւնը լաւ սկզբնաւորութիւն մը չունեցաւ , եւ Լիւկսեմբը կըսէ թէ , եթէ ամանային արձակուրդը մօտ չըլլար , նախարարութեան կացութիւնը քիչ մը անստոյգ պիտի երեւէր : Ֆրանսայի Դրամատուրնէն 450,000 Ֆրանք գողցաւ պաշտօնեայ մը , որու գործն էր դասաւորել եւ ծրարելով կ'ընէր արժէթուղթեր , որոնց փոխարէն դրամ կը վճարէ դրամատուր : Այդ մարդը երբեմն իր գրպանը կը գնէր արժէթուղթերէն մէկ քանին . եւ յաջորդ օրը դարձեալ կը ներկայացնէր դրամատան , որ երկրորդ անգամ կը վճարէր դրամ :

Այլապէ . Յունաստանի Թագաւորին երրորդ որդին Նիքոլա իշխան նշանուեցաւ Զարին հօրեղբայր Վրատիմի մեծ դքսին միամոր դուստր էլէն մեծ դքսուհիին հետ : Նիքոլա իշխանը ծնած է 1872 Յունի . 9ին (Հ. Տ.) , հարսնացուն ալ 1882 Յունի . 17ին (Հ. Տ.) : Նշանախօսութեան կրօնական տրարողութիւնը երկուշաբթի տեղի ունեցաւ Փարիզի Յունական եկեղեցիին մէջ : Թեաւ իրոյ գարիի հունձքը քաղուեցաւ եւ կ'ըսուի թէ անկէ աւելի աղէկը տեսնուած չէ : Յօրենի հունձքն ալ կը խոստանայ առաջնակարգ ըլլալ , նմանապէս Պեդուրոնէսի հաղարջի , ձիթապտի եւ թուղի բերքերը : Գերմանիոյ էքս-լա-Շաֆէի մայր եկեղեցին աւանդատունն է կարգ մը զգեստներու գործնք կը կրէին , ըստ աւանդութեան , Սր. (Յովսէփի եւ Մարիամու) Ընտանիքին անդամները : Այդ զգեստները ժամանակ առ ժամանակ ի տես կը հանուին եւ զանոնք տեսնելու համար ուխտագնացութիւններ կ'ըլլան : Որովհետեւ հօթը տարիէ ի վեր ի ցոյց դրուած չէին , կը ծանուցուի թէ զալ ամիս դարձեալ ի տես պիտի հանուին : Բժշկութիւն գրտնիւն յուսով անոնց դպչիլ փափաքող հիւանդներու մուտքի տուժելու պիտի տրուին : Պապը ընդհանուր արձակուած շնորհեց անոնց որոնք այդ նուիրական զգեստներու հանդէսներուն պիտի մասնակցին : Պայմանաժամը , զոր Սպանիոյ Կառավարութիւնը կրօնական միաբանութիւններուն տուաւ որպէս զի ըստ օրինի արձանագրուին , անցեալ շաբաթու լրացաւ : Կատարուած արձանագրութիւններէն կը տեսնուի թէ կրօնական տուներու թիւը եւ միաբանութիւններուն անհրաժեշտութեան հետ զանազանութիւնը թիւը չատաւելի է քան զոր կը կարծուի թէ Կառավարութեան թէ՛ եկեղեցական իշխանութիւններէն : Ամբողջ Սպանիոյ մէջ 6,000 միաբանութիւն արձանագրուեցաւ : Թուանուդի պէյը : Սիւտի Ալի , անցեալ չորեքշաբթի իր ապարանքին մէջ մեռաւ 84 տարեկան : Իր եղբօր յաջորդած էր 1882 Հոկտեմբերին է թէ մեռաւ իր գահակալութեան 20րդ տարւոյն մէջ , Ծնած էր 1817 Հոկտեմբերին կը յաջորդէ որդին Մուհամմէտ էլ Հատի :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Գոնուրիտ			29
Բուժելիի Երկաթուղի			114
ԳՐԱԿԱՆ	ՕՐԱՐ	ՆԱԿԱՆ 1906	
Մէքիտի	408 06	Նաբոյէն	37 25
Մէթալի	402 20	Գրիմի	54 08
Մանր արծաթ	403 20	Անգլ. ոսկի	110 08
Ուստիոյ բոլ	90	Մանէթ Թաթ	8 59

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՒՆԻՍ
Յինճանճըար Եղուշը , Ամենիգան Խան